

ลักษณะคำสอนในเรื่องเล่าผีของ “อาจารย์ยอด”

Didactic Characteristics in Ajarn Yod’s Ghost Stories

ยศวจี อย่างดี^{1*} และ พิเชฐ แสงทอง¹Yotsavajee Yangdee^{1*} and Pichet Saengthong¹

Received: 30 June 2026

Revised: 30 August 2026

Accepted: 1 September 2026

Abstract

This research article aims to analyze the didactic characteristics presented in the ghost stories of “Ajarn Yod.” The study examines 108 popular ghost stories published in 2024, which is the year that Ajarn Yod’s YouTube channel was ranked among Thailand’s top trending platforms for ghost storytelling. Employing a qualitative research methodology, the study collected data from stories published on the channel and analyzed them through the frameworks of oral literature and social discourse.

The findings reveal that Ajarn Yod’s narratives reproduce four major dimensions of didactic teachings. First, Buddhist-based teachings focus on moral lessons such as the Law of Karma, merit-making, demerit, and the cycle of rebirth. Second, teachings on daily codes of conduct encourage listeners to be honest, upright, sincere, respectful of others, selective in choosing companions, proactive against wrongdoing, diligent, and selfless. Third, teachings on gender values cultivate proper manners, social comportment, modesty, and self-worth among women. Fourth, teachings on social relationship dynamics emphasize respect for elders and nature. These findings reflect that ghost stories presented in Thai society are not merely forms of general entertainment. That is to say, the narrative texts carry embedded social and cultural power that enables traditional Thai ideologies to contend, adapt, and survive through popular ghost stories in contemporary Thai society.

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ปัตตานี 94000 ประเทศไทย

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus, Pattani 94000, Thailand

* ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: 6720220002@psu.ac.th)

Keywords: *Didactic Characteristics, Gender, Ghost Stories, Ajarn Yod*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะคำสอนที่นำเสนอผ่านเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอด โดยคัดเลือกเรื่องเล่าผียอดนิยมจำนวน 108 เรื่อง ที่เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2567 ซึ่งเป็นปีที่ช่องอาจารย์ยอดได้รับการจัดอันดับเป็นช่องกระแสมาแรงเกี่ยวกับเรื่องเล่าผี การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากเรื่องเล่าผีในช่องอาจารย์ยอด และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแนวคิดวรรณกรรมมุขปาฐะและวาทกรรมทางสังคม

ผลการศึกษาพบว่า ช่องอาจารย์ยอดมีการผลิตซ้ำคำสอน 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) คำสอนตามแนวทางพุทธศาสนา มุ่งสอนคติธรรม เช่น กฎแห่งกรรม การทำบุญ การทำบาป และการเวียนว่ายตายเกิด 2) คำสอนด้านจรรยาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มุ่งส่งเสริมให้ผู้ฟังเป็นบุคคลที่ซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นผู้อื่น รู้จักเลือกคบคน ไม่นิ่งดูตายต่อความผิด ขยันหมั่นเพียร และไม่เห็นแก่ตัว 3) คำสอนด้านค่านิยมทางเพศสถานะ มุ่งอบรมมารยาทและการวางตัวของผู้หญิงในสังคม การรักษานวลสงวนตัว การเห็นคุณค่าตนเอง และ 4) คำสอนด้านวิถีความสัมพันธ์ทางสังคม เน้นการสอนให้เคารพผู้สูงอายุและเคารพธรรมชาติ ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องเล่าผีที่นำเสนอในสังคมไทยมิใช่สื่อบันเทิงเพื่อความสนุกสนานทั่วไป หากแต่ตัวบทเรื่องเล่ามีนัยยะแฝงอำนาจทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อประโยชน์ให้ชุดความคิดในสังคมไทยแบบดั้งเดิมได้ปะทะ ปรับตัว และเอาตัวรอดผ่านเรื่องเล่าผียอดนิยมในสังคมไทยร่วมสมัย

คำสำคัญ: *ลักษณะคำสอน, เพศสถานะ, เรื่องเล่าผี, อาจารย์ยอด*

บทนำ

เรื่องเล่าผีเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่ดำรงอยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เมื่อสังคมเจริญก้าวหน้าและทันสมัยขึ้น เรื่องเล่าผีก็มีวิวัฒนาการพัฒนาตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเรื่องเล่าผีในปัจจุบันปรับเปลี่ยนจากการเล่าปากต่อปากในชุมชนไปสู่การเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะแพลตฟอร์มยูทูป (YouTube) ซึ่งทำให้เรื่องเล่าสามารถเข้าถึงผู้ฟังจำนวนมากในเวลารวดเร็ว การผลิตซ้ำเรื่องเล่าผียังมีวัตถุประสงค์สำคัญที่เอื้อประโยชน์ให้ชุดความคิด ความเชื่อ ค่านิยมในท้องถิ่นได้แพร่กระจายไปสู่กลุ่มผู้ฟังในวงกว้าง กล่าวได้ว่า เรื่องเล่าผีไม่ได้เป็นเพียงสื่อสร้างความบันเทิง หากแต่ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมหนึ่งในสังคมไทยร่วมสมัย

ช่อง “อาจารย์ยอด” เป็นรายการวิทยุบนยูทูปที่ได้รับความนิยมในสังคมไทย ซึ่งไม่อาจหลุดพ้นการนำเสนอเรื่องเล่าผีที่แฝงไปด้วยการผลิตซ้ำความเชื่อดั้งเดิมที่สัมพันธ์กับการปรากฏตัวของผีในเรื่องเล่า เนื่องจากช่องอาจารย์ยอดอ้างว่าเรื่องเล่าที่เผยแพร่ผ่านรายการนำมาจากเรื่องเล่าชาวบ้าน ซึ่งเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะรูปแบบหนึ่งที่รายการนำมาผลิตซ้ำและเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ โดยการนำเสนอเรื่องเล่าผี เรื่องลี้ลับ และเรื่องเหนือธรรมชาติได้รับกระแสตอบรับจากผู้ฟังสูงสุด ปรากฏชัดจากการจัดอันดับช่องยูทูปกระแสมาแรง

อันดับหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องเล่าผีและสิ่งเร้นลับ ประจำปี พ.ศ. 2567-2568 โดยใช้เกณฑ์จำนวนผู้ติดตามที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในแต่ละเดือน (ANGA Marketing Team, 2025) ถึงแม้ว่าอาจารย์ยอดจะถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2565 อย่างไรก็ดี เรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดยังคงได้รับการเผยแพร่ซ้ำบนสื่อออนไลน์อย่างต่อเนื่องตลอดจนมีกลุ่มคนนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มาสร้างเรื่องสั้นประกอบเสียงพากย์เล่าเรื่องผีของอาจารย์ยอด ปรากฏการณ์ดังกล่าวช่วยต่อยอดให้ช่องอาจารย์ยอดมีอิทธิพลต่อการรับรู้และความนิยมเรื่องเล่าผีในสังคมไทยร่วมสมัย

ลักษณะโดดเด่นของการนำเสนอเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอด Naewnnews (2022) อธิบายว่า อาจารย์ยอดมีทักษะการเล่าเรื่องที่ดีเยี่ยม เรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดผ่านการค้นคว้าและปรุงแต่งเรื่องราวให้น่าสนใจ ชวนติดตาม ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า ทักษะดังกล่าวอาจมาจากประสบการณ์การพากย์ภาพยนตร์ที่อาจารย์ยอดเคยยึดถือเป็นอาชีพก่อนจะมาเป็นนักจัดรายการวิทยุแห่งเมืองระยอง และก้าวเข้าสู่ช่องยูทูบที่มีอิทธิพลในช่วงเวลาปัจจุบัน

เรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดมีกลวิธีการเล่าอย่างเป็นระบบ ทั้งการเปิดเรื่อง การสร้างปมขัดแย้ง การดำเนินเรื่อง และการคลี่คลายปม ตลอดจนการใช้บทสนทนา การพากย์เสียง และการอ้างอิงบุคคลหรือสถานที่จริงเพื่อสร้างความความน่าเชื่อถือและความสมจริงสำหรับผู้ฟัง ตัวอย่างกลวิธีการเล่าเรื่อง เช่น การปิดเรื่องด้วยการยั่วข้อผู้พบเจอเหตุการณ์ผิดปกติ สถานที่ในเรื่องเล่า ดังว่า “นั่นก็เป็นเหตุการณ์น่ากลัวที่เกิดขึ้นที่แม่น้ำสะแกกรัง” หรือ “นี่ก็เป็นเรื่องที่นายประหยัดเล่าให้ฟัง” กลวิธีเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้ผู้ฟังยอมรับว่าตัวบทเป็นเรื่องจริงและสามารถจดจำนำไปเล่าต่อกันในสังคม ผู้วิจัยเล็งเห็นความสำคัญว่า เรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดเป็น “วรรณกรรมมุขปาฐะสมัยใหม่” ที่ดำรงอยู่ผ่านสื่อดิจิทัลและมีลักษณะผสมผสานระหว่างความบันเทิงกับการสื่อสารคำสอนทางสังคม

คำสอนที่ได้รับการสอดแทรกผ่านเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอด มุ่งเน้นการผลิตซ้ำคติธรรมทางพระพุทธศาสนา ค่านิยมทางสังคม และจรรยาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทำให้เรื่องเล่าผีมีวัตถุประสงค์ซ่อนเร้นผ่านสื่อบันเทิงในความคิดของคนทั่วไป หากแต่ว่าเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดไม่ได้นำเสนอเพื่อความสนุกสนาน ลึกลับเป็นสำคัญ ดังที่อาจารย์ยอดเคยให้สัมภาษณ์ว่า

“คนทำลิบคนฟังพระเทศน์พระท่านก็เป็นคนดี การจะช่วยให้คนข้างนอกได้มาฟังเทศน์เหมือนคนดีจึงจำเป็นต้องนำวิทยุเข้ามาใช้ประโยชน์ เพื่อให้ธรรมะกระจายเข้าถึงผู้คนได้ทุกที่ทุกเวลาถึงจะได้ผลอันเป็นประโยชน์สำคัญ” (Rayonghip, 2020)

จากข้อความสะท้อนมโนทัศน์ของอาจารย์ยอดที่มีความเชื่อมั่นว่ารายการวิทยุจะสามารถนำธรรมะไปอบรมสั่งสอนบุคคลทั่วไปในสังคมได้ เมื่อพิจารณาตัวบทเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดพบว่า การดำเนินเรื่องมีการประยุกต์คติธรรมคำสอนให้เข้ากับบริบทเรื่องเล่าผี ทำให้เรื่องเล่าดำเนินสัมพันธ์กับวิถีชาวพุทธผ่านรูปแบบที่เข้าถึงง่ายและดูเป็นหนึ่งเดียวกับชีวิตประจำวันของผู้คน ตัวอย่างเรื่อง “สุสานรศฝึกลิง” เล่าเหตุการณ์เกี่ยวกับนายหมงที่ไปค้นหารถเก่าโบราณและได้เผชิญกับวิญญาณเจ้าของรถเก่าหลายคัน จนทราบว่าวิญญาณเหล่านั้น

ยึดติดในวัตถุธาตุของจนไม่สามารถไปสุดไปเกิดได้ ดังข้อความ “พวกฉันทุกคนนี้ใจคือเจ้าของรถแต่ละคัน... อดล่าห์เผื่ออยู่ดูแลแต่ก็ช่วยอะไรไม่ได้” (Ajarnyord, 2024, October 11)

ตัวบทดังกล่าว สะท้อนคำสอนเกี่ยวกับกิเลสทางโลก การยึดติดในทรัพย์สินสิ่งของมีค่าอาจนำไปสู่การสร้างบ่วงพันธนาการ ทำให้ดวงวิญญาณไม่สามารถไปเกิดในภพภูมิอื่น จึงอาจกล่าวได้ว่า เรื่องเล่าผีที่ผลิตซ้ำโครงเรื่องและแก่นเรื่องในสังคมไทย ไม่ได้เผยแพร่เรื่องเล่าเพื่อสร้างอรรถรสหรือตอบสนองอารมณ์ความต้องการของผู้ฟังเพียงด้านเดียว หากแต่ยังมีกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมที่ช่วยชำระชุดความคิด ความเชื่อ ค่านิยมดั้งเดิมบนพื้นที่สื่อดิจิทัลสมัยใหม่ เพื่อรักษาโครงสร้างทางสังคมและวิถีไทยแบบดั้งเดิม

การสำรวจเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเล่าผีบนสื่อออนไลน์ในฐานะวรรณกรรมมุขปาฐะสมัยใหม่ ของ Boonpool (2018); Khunphon et al. (2023); Lertlikitsilapa (2023); Rakmanud (2023) พบว่า งานส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษารายการเดอะโกสต์ เรดิโอ ซึ่งเป็นรายการผียอดนิยมอีกช่องทางหนึ่งที่มีอิทธิพล โดยมีการวิเคราะห์เรื่องเล่าผีบนสื่อออนไลน์เกี่ยวกับกลวิธีการเล่าเรื่อง แบบเรื่องในเรื่องเล่าผี ภาพตัวแทนผิ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสาร และบทบาทของความเชื่อในยุคดิจิทัล อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องเล่าผีในมิติการวิเคราะห์ “ลักษณะคำสอน” ผ่านเรื่องเล่าผีร่วมสมัยโดยเฉพาะยังปรากฏไม่มากนัก งานวิจัยของ Ngamsophon (2018) ได้เสนอบทบาทของเรื่องเล่าผีด้านการสืบทอดความเชื่อและวิถีปฏิบัติต่าง ๆ ทางพุทธศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความปลอดภัยและรักษาดังกล่าวไว้เป็นปฏิบัติทางสังคม แต่บริบทและวัตถุประสงค์การเล่าของอาจารย์ยอดมีเอกลักษณ์เฉพาะด้านการสอนธรรมะซึ่งอาจส่งผลให้เรื่องผีของอาจารย์ยอดบรรจุคำสอนที่อาจารย์ยอดต้องการถ่ายทอดสู่กลุ่มผู้ฟังอย่างมีนัยยะสำคัญ อีกทั้ง ช่องอาจารย์ยอดเป็นข้อมูลทางคติชนออนไลน์ที่ยังไม่มีข้อค้นพบทางวิชาการ การศึกษาวิเคราะห์ตัวบทเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอด จึงอาจช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ทางคติชนและเป็นช่องว่างทางวิชาการที่นำมาสู่การศึกษาครั้งนี้

บทความนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ลักษณะคำสอนในเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอด ซึ่งได้รับการจัดอันดับหนึ่งช่องกระแสมาแรง ประจำปี พ.ศ. 2567 โดยมองเรื่องเล่าผีในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีอำนาจและความสัมพันธ์ทางสังคมจำนวนมากกับกระบวนการผลิตซ้ำคำสอนผ่านเรื่องเล่า เพื่อประโยชน์ในการจัดระเบียบ วางกฎเกณฑ์ ขอบเขต และวิถีปฏิบัติตนตามแนวทางที่พึงประสงค์ในสังคมร่วมสมัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ลักษณะคำสอนในเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอด

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเรื่อง ลักษณะคำสอนในเรื่องเล่าผีของ “อาจารย์ยอด” มีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. วรรณกรรมมุขปาฐะประเภทเรื่องเล่าหรือนิทานพื้นบ้านเป็นวรรณกรรมที่ช่วยสร้างความบันเทิงให้แก่ผู้ฟัง ขณะเดียวกันยังเป็นพื้นที่ถ่ายทอดคำสอน คติธรรม ความเชื่อ ค่านิยม และแนวปฏิบัติทางสังคม

(Saodaen et al., 2023) โดยวรรณกรรมมุขปาฐะประเภทเรื่องเล่าผีที่พัฒนารูปแบบการเล่ามีการปรับมาเสนอผ่านสื่อออนไลน์ร่วมสมัยเพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความสนใจของผู้รับสารที่ชื่นชอบการฟังเรื่องเล่าผี เรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดอาจเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะสมัยใหม่ที่เปิดพื้นที่ให้ชุดคำสอน คติธรรม ที่แฝงอยู่ภายในตัวบทเรื่องเล่าผีเดิมได้สืบทอดเนื้อหา ความเชื่อ และชุดความคิดเกี่ยวกับผี ระบบศีลธรรม และแนวทางการประพฤติปฏิบัติให้อำรงอยู่ได้ต่อเนื่องในบริบทสังคมร่วมสมัย

2. การผลิตซ้ำ (Reproduction) เป็นกระบวนการที่แนวคิด ความเชื่อ ค่านิยม และแบบแผนทางวัฒนธรรมได้รับการถ่ายทอด ต่อยำ และดำรงอยู่ต่อเนื่องภายในสังคม โดยมีกระบวนการนำชุดความคิดดั้งเดิมที่ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับมาสร้างความหมายและปรับรูปแบบให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม ดังที่ Boonpool (2018) กล่าวว่า สื่อทางสังคมจำนวนมากผลิตเรื่องราวเกี่ยวกับผีเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ฟัง เช่น ภาพยนตร์ เกม เรื่องเล่าบนสื่อออนไลน์ เป็นต้น เรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดในฐานะสื่อสังคมออนไลน์จึงอาจมีส่วนในการผลิตซ้ำชุดความคิด ความเชื่อ เพื่อสร้างชุดความจริงให้คนในสังคมเชื่อและยอมรับอำนาจของชุดความคิดที่ได้นำมาตอกย้ำผ่านเรื่องเล่าผีในฐานะหน่วยหนึ่งทางวัฒนธรรม

3. วาทกรรมทางสังคม หมายถึง ระเบียบ กฎเกณฑ์ และภาคปฏิบัติการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางสังคม ทำให้บุคคลแสดงความคิด ความรู้ หรือมุมมองต่อเหตุการณ์หนึ่งตามแนวทางที่วาทกรรมนั้นครอบคลุม โดยวาทกรรมยังมีวิธีปฏิบัติที่คอยปิดกั้นชุดความคิดอื่นไม่ให้ปรากฏขึ้น (Chareonsin-o-larn, 2006) การวิเคราะห์วรรณกรรมตามแนวคิดนี้จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ตัวบทเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอด อันถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและผลจากมโนทัศน์ของผู้จัดรายการที่นำเสนอชุดความคิดตามวาทกรรมที่กำลังครอบงำตัวบุคคลนั้น (Saengthong, 2023) โดยเฉพาะวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวทางพุทธศาสนาที่มีความโดดเด่นจนกลายเป็นภาพลักษณ์ของอาจารย์ยอดเกี่ยวกับนิทานผีสอนธรรมะ เพื่อใช้ประโยชน์ในการวางแนวทางการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันทางสังคม ดังที่ Saodaen et al. (2023) อธิบายว่าตัวบทวรรณกรรมเป็นช่องทางหนึ่งในการสำรวจวาทกรรมทางสังคมที่ปรากฏในบริบทสังคมไทย ตลอดจนเป็นเครื่องมือธำรงรักษาวาทกรรมทางสังคมให้เป็นที่ยอมรับและเอื้อประโยชน์ในการรักษาไว้ซึ่งความหมายที่วาทกรรมครอบคลุม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาลักษณะคำสอนในเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอด ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนและกระบวนการวิจัยดังนี้

เครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมและคัดเลือกคลิปวิดีโอเรื่องเล่าของอาจารย์ยอดจากเว็บไซต์ <https://www.Youtube.com/@ajamyord> โดยคัดเลือกข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคมจนถึงธันวาคม ประจำปี พ.ศ. 2567 ใช้เกณฑ์ยอดการรับชมสูงสุดเดือนละ 9 เรื่อง รวมข้อมูลทั้งหมด 108 เรื่อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ลักษณะคำสอนในเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอด โดยใช้แนวคิดวรรณกรรมมุขปาฐะและแนวคิดวาทกรรมทางสังคมเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์เนื้อหาของเรื่องเล่าผีในรายการวิทยุอาจารย์ยอด ด้วยการใช้วิธีการจำแนกลักษณะคำสอนจากเรื่องเล่าผียอดนิยมที่ปรากฏผ่านช่องอาจารย์ยอด จากนั้นจึงวิเคราะห์วาทกรรมทางสังคมที่เสนอผ่านเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอด แล้วจึงสรุปผลการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะคำสอนในเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอด จำนวน 108 เรื่อง พบว่า มีลักษณะคำสอนที่โดดเด่นและปรากฏซ้ำผ่านเรื่องเล่าผีหลายเรื่อง จำนวน 4 หัวข้อ ดังนี้

1. คำสอนในฐานะปฏิบัติการของวาทกรรมพุทธศาสนา

เรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดมุ่งนำเสนอคติธรรมชาวพุทธที่ยึดถือปฏิบัติและเชื่อมั่นว่าจะนำพาชีวิตไปสู่ความสุขสงบ สุข ความเจริญ เน้นการทำบุญ ทำทาน ความเชื่อเรื่องเวรกรรม ผลการปฏิบัติตามความเชื่อและคำสอนทางพุทธศาสนาจะทำให้บุคคลหลุดพ้นจากความทุกข์ในโลกหลังความตาย ผู้เขียนจำแนกคำสอนตามแนวทางพุทธศาสนา ออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1.1 กฎแห่งกรรม ตัวบทใช้กลวิธีการสอนโดยชี้ให้เห็นผลของการกระทำขณะยังมีชีวิต คนที่ใช้ชีวิตแบบขาดสติ ไม่สร้างบุญกุศล ทำผิดศีลธรรม จะต้องชดใช้กรรมที่ก่อไว้ บทสรุปเรื่องเล่าจะผลิตซ้ำภาพตัวละครได้รับผลแห่งกรรม เช่น การถูกผีทวงแค้น ผีเอาชีวิต การติดคุก ตายแล้ววิญญาณไม่สงบสุข ดังตัวอย่าง ในเรื่อง “ตำนานผีตายทั้งกลม” เล่าเรื่องจีนเซี่ยะเป็นโจรปล้นฆ่าสามีอำแดง ทองใส หล่อนจึงฆ่าตัวตายตามและเป็นผีหลอกหลอน จนจีนเซี่ยะต้องเข้ามาพบกับตำรวจและฆ่าตัวตายในที่สุด ข้อความตอนหนึ่งสื่อคำสอนภายใต้วาทกรรมพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องกรรมอันเป็นผลแห่งการกระทำ ดังข้อความ

“ผู้คุมบางคนเชื่อนิทานว่า จีนเซี่ยะตายเพราะอิทธิฤทธิ์วิญญาณผีตายทั้งกลม อำแดง ทองใส มาแก้แค้นเอาถึงกระดูกเลือด อย่างไรก็ตาม แม้จีนเซี่ยะตายแล้ว หากเป็นคำพิพากษาของศาลปัจจุบัน ตายแล้วก็ตายเลย แต่คำพิพากษาของตุลาการยุคนั้นยังต้องคงความศักดิ์สิทธิ์” (Ajarnyord, 2024, August 30)

ข้อความตัวบทดังกล่าวสอดคล้องกับสำนวน “กฎแห่งกรรมยุติธรรมเสมอ” เรื่องเล่าอ้างอิงความยุติธรรมจากตุลาการในกระบวนการยุติธรรมทางโลกเพื่อสื่อถึงสถานะอันเท่าเทียมกันกับความยุติธรรมในวาทกรรมพุทธศาสนา การตายของจีนเซี่ยะเป็นการสาธิตให้ผู้ฟังยอมรับว่าความเชื่อทางศาสนาจะนำมาซึ่งความยุติธรรมที่เท่าเทียมหรือมากกว่าศาลในระบบยุติธรรมทั่วไป

ลักษณะคำสอนกฎแห่งกรรม ยังนำเสนอในเรื่อง “หลวงปู่กำผัดวิญญาณ” ที่ศึกษาคำสอนของพระพุทธเจ้าและการเล่าประสบการณ์เจอผีของท่าน จากนั้นนำมาอธิบายเกี่ยวกับวิญญาณและผลแห่งกรรม ดังข้อความ

“ดวงวิญญาณนั้นเป็นนามธรรม ไม่มีตัวตน มีกรรมนำดวงวิญญาณไปเกิดในภพภูมิที่ต่างกันสองทาง คือ หนึ่ง ถ้าใครเคยทำกรรมดีไว้ก็จะได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี ได้แก่ มนุษย์ เทวดา พรหม ยมราช และสอง ถ้าใครที่ทำชั่วไว้ก็จะไปเกิดในภพภูมิที่ไม่ดี ได้แก่ สัตว์เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย” (Ajarnyord, 2024, September 8)

ข้อความนี้ต่อยกย้าว่าทฤษฎีพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องกรรม ที่มีอำนาจควบคุมความคิดและการกระทำของมนุษย์ทุกคน เนื่องจากพุทธศาสนาอธิบายบนหลักพื้นฐานว่ากรรมเป็นการกระทำ แต่ละคนจึงย่อมจะมีทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว อย่างไรก็ตาม ในเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดจะพบว่า มีการเสนอคำสอนในเรื่องกรรมชั่วมากกว่า เนื่องจากกรรมชั่วสร้างอารมณ์ตื่นเต้น พิศวง และเกรงกลัวได้ เรื่องเล่าอีกหนึ่งเรื่องชื่อ “มนต์แยงผัว” ยกตัวอย่างตัวละครชื่อ พิสมัย เป็นผู้สารถีให้เห็นว่า บ่อยครั้งผลที่เกิดขึ้นแก่บุคคลในชาตินี้ก็เป็นผลกรรมจากชาติก่อน พิสมัยมีโรคเจ็บปวดทรมานเรื้อรัง ดังข้อความ

“คิดแต่ว่าตัวเองคงจะเคยทำกรรมอะไรไว้ในชาติก่อน มาชาตินี้ถึงต้องเป็นโรคทรมานอย่างนี้ ก็ได้แต่ขอคุณพระศรีรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง” (Ajarnyord, 2024, May 14)

ผู้วิจัยเห็นว่า การเล่าเรื่องที่อ้างกรรมซึ่งเป็นผลจากพฤติกรรมในอดีตที่ส่งผลให้ตัวละครมีความทุกข์ทั้งจากโรคทางกายและใจ จึงเป็นการสร้างอำนาจควบคุมของวาทกรรมเพื่อให้ความประหลาดในปัจจุบันของคนเป็นไปตามที่วาทกรรมพุทธศาสนาต้องการ

การนำเสนอคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมในเรื่องเล่าผียังกล่าวถึงมนุษย์ ครึ่งผีครึ่งคน เช่น ผีกระสือ ผีกระหัง ผีปอบ ผีโพง ซึ่งเป็นผียอดนิยมในชนบทการเล่าเรื่องผีของไทย เรื่องเล่าอาจารย์ยอดต่อยกย้าว่าการเป็นผีในลักษณะดังกล่าวเกิดจากกรรมเก่าในอดีตที่ทำให้บุคคลนั้นไม่เหมือนคนธรรมดา ถูกหวาดระแวง ตลอดจนต้องถูกขับไล่ออกไปจากสังคม

นอกจากนี้ เรื่องเล่าผีที่เกี่ยวกับผีปอบในชนบทยังพยายามชักจูงให้ผู้ฟังเห็นอกเห็นใจมนุษย์ เพราะคนกลุ่มนี้น่าสงสารและพวกเขาไม่ทำร้ายใครก่อนหากไม่ถูกกระทำ ดังเรื่องเล่า “แม่บ้านผีกระสือ” เล่าเกี่ยวกับแม่บ้านผีกระสือกับลูกสาวที่เข้ามาทำงานในเมือง วันหนึ่งลูกสาวถูกแฟนของนายกล้ำกลั่นแกล้ง แม่กระสือจึงกินเครื่องในหญิงสาวคนนั้นจนตายทำให้มีข่าวลือเกี่ยวกับผีกระสือ แม่บ้านทั้งสองถูกสงสัยจึงขอลาออกจากงานและกลับบ้านต่างจังหวัด ดังข้อความว่า

“พ่อก็เอามือตบ่าของกล้าเบา ๆ ตัดใจชะลูก พ่อเข้าใจ แต่พ่อก็รู้สึกได้ว่ากระสือก็มีหัวใจ มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เพียงแต่เขาเกิดมามีกรรมก็เท่านั้นนะ เขาคงไม่ทำร้ายคนที่ดีต่อเขาหรอกนะ” (Ajarnyord, 2024, February 3)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ตัวละครคนทั่วไปรู้สึกเห็นอกเห็นใจมนุษย์ โดยแสดงความคิดเห็นว่าตนรับรู้ได้ว่ามนุษย์นั้นก็มีหัวใจ มีความกตัญญู รู้บุญคุณคนที่กระทำดีด้วย “เพียงแต่เขาเกิดมามีกรรม” ถ้อยคำดังกล่าวนำเสนอความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของบุคคลธรรมดาที่บอมนมนุษย์ แต่สุดท้ายการเป็นกึ่งคนกึ่งผีเป็น

ลักษณะคำสอนตามแนวทางพุทธศาสนาในประเด็นกฎแห่งกรรม ดังตัวอย่างที่ผู้เขียนนำมาอธิบายยังถูกเสนอในเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดอีกหลายเรื่อง เช่น “ผีหัวขาดแม่น้ำสะแกกรัง” “ผีสาวทวงชีวิต” “ชนผี” “คุณไสย คืบสนอง” “หมู่บ้านผีกระสือ” “ทุ่งกะโหลก” “อสุรกายคนอง” และ “เจ้าที่แรง” การนำเสนอคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมผ่านเรื่องเล่าผีเป็นการผลิตซ้ำความเชื่อเรื่องผีให้ฝังแน่นในความทรงจำของผู้ฟัง จนผีกลายเป็นกลไกควบคุมพฤติกรรมทางสังคม เมื่อผู้ฟังรับฟังเรื่องเล่าที่ผลิตซ้ำโครงเรื่องเดิมร่วมกับฐานคติทางพุทธศาสนา อำนาจของผีจึงได้รับการยอมรับและสืบทอดในสังคม โดยคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมทำหน้าที่จัดระเบียบความประพฤติของผู้คน

ผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องเล่าอาจารย์ยอด ผลิตคำสอนภายใต้วาทกรรมพุทธศาสนา โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม ซึ่งทำหน้าที่เป็นกรอบศีลธรรมพื้นฐานที่สอดคล้องกับเรื่องเล่าส่วนใหญ่ เรื่องเล่าสร้างจินตนาการเกี่ยวกับความทุกข์ ความเจ็บปวด เป็นผลจากกรรมเก่า และแม้แต่การตายเป็นผีก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงความยุติธรรมทางศาสนาได้ อย่างไรก็ตาม มโนทัศน์เรื่องบาป บุญ ดี และชั่วในเรื่องเล่าดังกล่าวยังคงถูกกำกับด้วยกรอบวาทกรรมพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับบริบทของชีวิตและสังคม

1.2 การทำบุญ เป็นกรรมรูปแบบหนึ่งที่ตั้งใจจะนำชีวิตไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น เรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดผลิตซ้ำคำสอนตามแนวทางพุทธศาสนาว่า บุญสามารถสั่งสมได้ขณะมีชีวิตเท่านั้น เมื่อเกิดมาแล้วเราสามารถเลือกที่จะกระทำความชั่วได้ เมื่อบุคคลเสียชีวิตลง กรรมจะเป็นตัวกำหนดชะตาชีวิตของดวงวิญญาณและส่งผลตามบุญกุศลที่เคยสร้าง ตามที่ปรากฏในเรื่อง “ผีตาเทิ้ม” ดังข้อความ

“ถ้าบุญเก่าไม่ส่งผล ก็ต้องอาศัยบุญใหม่กับคนที่ยังอยู่ช่วยทำบุญแผ่กุศลไปให้ จะส่งบุญก็ต้องส่งเป็น ถ้าส่งไม่เป็นยังก็ไม่ถึงผมหรอกครับ...สำหรับพระพุทธรูปผมรับแล้วจะมีเรี่ยวแรงดี สำหรับสบงจีวรนี้รับแล้วก็จะมีเสื้อผ้า ส่วนอาหารเมื่อรับแล้วจะไม่หิวโหย ส่วนการถวายของก็นิมนต์พระมาถวายสังฆทาน พระท่านรับเสร็จ อุทิศส่วนกุศลเฉพาะผมคนเดียววนะครับ” (Ajarnyord, 2024, November 1)

จากข้อความ ผีตาเทิ้มตายไปแล้วปรากฏตัวขอส่วนบุญ พระและชาวบ้านจึงทำบุญส่งไปให้ กล่าวคือ บุญไม่สามารถกระทำได้หลังโลกแห่งความตาย หากวิญญาณไม่มีบุญหลงเหลืออยู่หรือบุญเก่ายังไม่ส่งผลก็ต้องอาศัยคนที่ยังมีชีวิตช่วยทำบุญส่งไปให้ เมื่อพิจารณาเครื่องมือที่ช่วยสร้างบุญ เช่น พระพุทธรูป สบงจีวร อาหาร ปัจจัยเหล่านี้ต้องถวายแด่พระสงฆ์เท่านั้น บุญถึงจะแรง และสามารถส่งถึงวิญญาณได้เต็มที่ “อุทิศส่วนกุศลเฉพาะผมคนเดียววนะครับ” เป็นถ้อยคำของผีตาเทิ้มที่อธิบายให้รับรู้ว่าการทำบุญต้องเจาะจงชื่อผู้รับเพื่อให้วิญญาณตนนั้นได้ผลบุญทั้งหมดตนเดียว ซึ่งการทำบุญยังมีเคล็ดลับ คือ การทำกับพระปฏิบัติดี ดังที่กล่าวถึงในเรื่อง “ทำสวนกลางป่าช้า” ลุงปลัดทำสวนกลางป่าช้า ภู่วิญญาณทำร้ายให้เจ็บป่วย พระจึงแนะนำให้ทำบุญให้ดวงวิญญาณนั้น ดังข้อความ

“ทำบุญเถอะ แรงบุญจะมีตัวตนขึ้นมาจริง ๆ ในโลกวิญญาณ การทำบุญกับพระที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ก็อุปมาเหมือนหวานเมล็ดพันธุ์ข้าวลงในเนื้อนา อุดมสมบูรณ์ เรียกว่า เนื้อนาบุญ มีผลเป็นอัจฉรย์ทีเดียว” (Ajarnyord, 2024, July 2)

ข้อความข้างต้นสื่อให้เห็นว่า หากผู้มีชีวิตเลือกทำกับพระที่ปฏิบัติดี ยึดมั่นในศีลธรรมอย่างเคร่งครัด ผลบุญก็จะยิ่งสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อาจารย์ยอดใช้กลวิธีการเปรียบเทียบการทำบุญกับเมล็ดข้าว หากผู้ทำบุญเลือกทำกับบุคคลหรือดินที่เหมาะสม บุญหรือพืชผลก็เจริญงอกงามดี ทั้งยังนำเสนอให้เห็นว่า บุคคลใดที่พบเจอผืนนั้นอาจถือว่าเป็นคนมีบุญมาก ดังเรื่อง “เรื่องผีของลุง” ดังข้อความ

“ที่มารบกวทันทันก็เพราะว่าต้องการส่วนกุศล เพราะบุญกุศลจะช่วยให้วิญญาณมีความสุขขึ้น ถ้าได้คนมีพลังจิตสูง ๆ เป็นผู้อุทิศส่วนบุญกุศลผลบุญให้ บุญจะสัมฤทธิ์ผลรวดเร็ว” (Ajarnyord, 2024, February 7)

จากข้อความ ผิดตายทั้งกลมปรากฏตัวให้พระกรรมฐานเห็นเพื่อขอส่วนบุญ เมื่ออุทิศบุญให้ผืนดินนั้นก็หายไป เรื่องเล่าผีจำนวนมากนำเสนอภาพผี วิญญาณ หรือสัมภเวสีที่ปรากฏต่อผู้มีบุญหรือพระกรรมฐานเพื่อขอส่วนบุญ เมื่อได้รับการอุทิศบุญแล้ววิญญาณจึงหลุดพ้นจากความทุกข์และไปสู่ภพภูมิที่ดีกว่า การผลิตซ้ำลักษณะดังกล่าวสะท้อนความเชื่อว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีบุญบารมีและมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือดวงวิญญาณจึงได้รับการยกสถานะให้เป็นที่พักพิงทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน

คำสอนเรื่องการทำบุญในเรื่องเล่าอาจารย์ยอดจึงทำหน้าที่ชี้แนะให้ผู้ฟังเข้าใจพุทธศาสนา ผ่านการทำบุญ ทำนุบำรุงศาสนา และยึดพระสงฆ์เป็นสื่อกลางของการเข้าถึงบุญ วาทกรรมบุญสร้างความเชื่อว่าบุญสามารถบรรเทาความทุกข์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า โดยแนวคิดดังกล่าวปรากฏซ้ำในเรื่อง “ผีหลอกทหาร” “สาวชุดดำ” “นางชม” “บ้านหลังความตาย” และ “ฤทธิ์คาถาชินบัญชร” ซึ่งล้วนเน้นภาพวิญญาณที่ได้รับการปลดปล่อยผ่านอำนาจแห่งบุญ ผู้วิจัยเห็นว่าคำสอนลักษณะนี้ตอกย้ำให้ผู้ฟังมุ่งทำบุญ เข้าใกล้วัดและสถาบันศาสนา พร้อมปลูกฝังคุณค่าด้านเมตตา การให้อภัย และการปล่อยวาง อันเป็นกลไกสำคัญในการจัดระเบียบพฤติกรรมทางสังคมภายใต้วาทกรรมพุทธศาสนา

1.3 การทำบาป เป็นกรรมรูปแบบหนึ่งที่ตรงข้ามกับการทำบุญ ตัวบทเรื่องเล่าผีนำเสนอว่า ผลกรรมจากการทำบาปจะทำให้บุคคลตกอยู่ในสภาพแห่งความทุกข์ การทำบาปส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำผิดศีล 5 ตามแนวคิดพุทธศาสนาที่สอนว่าให้เว้นจากการฆ่าสัตว์ เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มสุรา หากผู้ใดละเมิดการปฏิบัติข้อใดข้อหนึ่งนับว่าเป็นบาป ดังข้อความ

“คนทำบาปหยาบคายจะไร้สุข มีแต่ทุกข์เพียงแต่แค้นหนักรหนา สะสมบาปบาปกลับประทับตราลงอาญาตามกฎหมายกำหนดกรรม ใครจะช่วยใครได้เป็นภัยบาป ละเอียดหยาบตรงตรึงให้ลึกซึ้ง รู้ว่าบาปชั่วช้าอย่างกระทำ จงฟังคำพระเถิดประเสริฐครั้น” (Ajarnyord, 2024, November 1)

น่าสังเกตว่า ข้อความเปิดเรื่องเล่าข้างต้นนั้นเขียนขึ้นในรูปแบบของบทกวี ซึ่งคำประพันธ์ประเภทรนี้จะเหมาะกับการใช้เพื่อสรุปสาระสำคัญหรือใจความหลัก บทกวีในเรื่องเล่านี้ทำหน้าที่ผูกโยงเรื่องราวผีที่กำลังจะเล่าเข้ากับสถานะที่เหนือกว่าการใช้ภาษาในเรื่องเล่าทั่วไป เพราะในขนบวรรณกรรมไทย บทกวีคือภาษา

พิเศษ การใช้บทกวีกล่าวถึงการกระทำบาปจึงเป็นการตอกย้ำน้ำหนักของเนื้อหาสาระที่เรื่องเล่าอาจารย์ยอดต้องการสื่อว่าเป็นสิ่งสำคัญ บทกวีดังกล่าวจึงทำหน้าที่ตอกย้ำแนวคิดเรื่องบาปกรรม โดยชี้ว่าผู้กระทำความบาปย่อมได้รับทุกข์ และไม่มีผู้ใดหลีกเลี่ยงผลกระทบได้ จึงควรละเว้นการกระทำชั่วทั้งปวง

คำสอนเรื่องการทำความบาปยังปรากฏในเรื่อง “คุณไสยคืนสนอง” เรื่องเล่าของนางเดือนอุกนายไทยทำคุณไสยใส่ เมื่อแก้คุณไสยได้ คุณไสยนั้นย้อนกลับไปทำร้ายผู้ทำบาปก่อน ข้อความตอนหนึ่งย้ำเรื่องบาปซึ่งเป็นสาระสำคัญในบทกวีที่ยกขึ้นตอนต้นอีกครั้ง เพื่อให้การเปิดเรื่องและลำดับเนื้อหาการเล่าเรื่องมีความสอดคล้องกัน ดังข้อความ

“เค้าตั้งใจทำให้เราตายก่อน ให้ทรมานก่อนตาย ให้มีแต่ความทุกข์ บัดนี้กรรมมันย้อนกลับไปเราไม่บาปหรอก” (Ajarnyord, 2024, June 12)

ข้อความข้างต้นเสนอแนวคิด “ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว” โดยมองว่าการใช้ไสยเวทเพื่อทำร้ายผู้อื่นเป็นบาปหนัก และผลกรรมสามารถย้อนกลับถึงชีวิต สอดคล้องกับคำสอนในธรรมจริยาชีวิตประจำวันซึ่งคนไทยคุ้นเคยกันดี

ผู้วิจัยสังเกตว่าเรื่องเล่าอาจารย์ยอดมิได้จำกัดการทำความบาปไว้เฉพาะมนุษย์ แต่หมายรวมถึงผี วิญญาณ และสัมภเวสี ที่ยังสร้างบาปซ้ำในโลกหลังความตายได้ ดังตอนหนึ่งจากเรื่อง “อสุรกายคนอง” ที่เล่าเรื่องเปรตแสดงฤทธิ์กับพระธุดงค์ ว่า

“พระอาจารย์ทองพูนจึงถอนกลดธุดงค์ออกเดินทางต่อ เพราะหากขึ้นปักกลดอยู่ต่อไป เปรตมารบกวนหนักเข้า เปรตตนนั้นก็ยิ่งเพิ่มบาปมากขึ้น เพราะรบกวนพระผู้ปฏิบัติธรรม” (Ajarnyord, 2024, November 9)

จากข้อความ การรบกวนพระสงฆ์ทำให้เป็นการเพิ่มบาปหนัก เนื่องจากพระอุทฺทงสถานจะเป็นตัวแทนแห่งธรรมและศีลธรรมในวาทกรรมพุทธศาสนา ขณะเดียวกัน พระธุดงค์ที่หลีกเลี่ยงให้เปรตก็สะท้อนภาพผู้ทรงศีลที่ไม่ต้องการกระตุ้นให้ผู้อื่นสร้างบาปเพิ่ม

ลักษณะคำสอนเรื่องการทำความบาปแตกต่างจากการทำความบุญ กล่าวคือ วิญญาณไม่สามารถสร้างบุญได้ด้วยตนเอง แต่สามารถสร้างบาปเพิ่มและทำให้ตกอยู่ในสภาพทุกข์นานขึ้น จึงสะท้อนว่า การทำความบาปเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าการทำความบุญและนำไปสู่การหลุดพ้นได้ยาก คำสอนลักษณะนี้ยังปรากฏในเรื่องอื่น เช่น “ผีหลอกพระ” “ลางตาย” “หีบขี้เหล็ก” และ “ผีปมร้าง” ซึ่งเชื่อมโยงบาปกับการผิดศีล 5 เช่น การฆ่าสัตว์ การลักขโมย การอาฆาตพยาบาท และการดื่มสุรา การผลิตซ้ำผลกระทบของการทำความบาปจึงเป็นกลไกสร้างความตระหนักเรื่องศีลธรรม พร้อมโน้มน้าวให้ผู้ฟังละเว้นกรรมชั่วและปฏิบัติตามคติพุทธศาสนา

1.4 การเวียนว่ายตายเกิด เป็นคติธรรมความเชื่อตามแนวทางพุทธศาสนาที่สัมพันธ์กับกฎแห่งกรรม บุญ บาป รวมถึงนรกและสวรรค์ โดยเชื่อว่าหลังความตายทุกชีวิตจะไปเกิดใหม่ตามผลกรรมที่ตนกระทำ ดังข้อความ

“คนเราเมื่อตายแล้ว จิตวิญญาณจะไปเกิดในภพภูมิใหม่ตามวิถีกรรมของแต่ละคน...การเกิดดับดับเกิดเป็นสังสารวัฏ คือ เวียนว่ายตายเกิดไม่มีที่สิ้นสุด” (Ajarnyord, 2024, December 21)

จากข้อความการบรรยายเปิดเรื่องเล่า “มาหาถึงวัด” เพื่อเสนอภาพวิญญานโยมยาของพระมหาที่มักปรากฏตัวในฝันเพื่อเตือนและให้กำลังใจ สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดในวาทกรรมพุทธศาสนา การเกิดใหม่ คือ การเกิดในภพภูมิต่าง ๆ ทั้งเป็นตัวตนหรือเป็นวิญญานเพื่อชดใช้กรรมในภพภูมิใหม่ ดังเรื่อง “ผีหลอกทหาร” เล่าเรื่องราวของทหารคนหนึ่งลาพักกลับบ้านเกิด ระหว่างทางมืดค่ำเจอคนตายเดินสนทนากันจนคนตายได้เดินทะลุกำแพง จึงทราบว่าเป็นผี เมื่อเดินต่อพบคนลงเข้ามาชวนคุยถึงเหตุการณ์ฆ่ากันตาย ทราบภายหลังว่าเป็นผี การพบเจอผีระหว่างทำกิจวัตรประจำวันสะท้อนว่า ผีหรือวิญญานบางครั้งยังใช้ชีวิตปกติอยู่ในโลกมนุษย์ เพราะยังไม่ได้ไปเกิดตามกรรม “บางคนยังหลงวนเวียน” สะท้อนภาวะความสับสน ไม่มีที่ไป เช่นเดียวกับวิญญานในเรื่องเล่าผีอื่น ๆ “บุญยังไม่ส่งผล ต้องเดินเวียนไปมา” (Ajarnyord, 2024, November 1) การเวียนว่ายตายเกิดนั้นสัมพันธ์กับกรรม เมื่อทำกรรมใดไว้ ผลกรรมจะเป็นปัจจัยที่กำหนดภพภูมิการเวียนว่ายตายเกิดของดวงวิญญาน

แม้คำสอน เรื่อง การเวียนว่ายตายเกิด ไม่ได้ปรากฏอย่างเด่นชัดเท่ากฎแห่งกรรม การทำบุญ การทำบาป แต่แนวคิดดังกล่าวเป็นฐานสำคัญที่เชื่อมโยงสภาวะการเกิดใหม่ของวิญญานในเรื่องเล่าผีจำนวนมาก กล่าวได้ว่า คำสอนตามแนวพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดเป็นปฏิบัติ การทางวาทกรรมพุทธศาสนาที่สอดคล้องประสานกันอยู่ในเรื่องเล่า ซึ่งเป็นทั้งวาทกรรมและปฏิบัติการทางวาทกรรมในตัวเอง โดยมุ่งสร้างการรับรู้และให้ผู้ฟังตระหนักถึงการปฏิบัติตนขณะมีชีวิตว่าควรจะมีสัมพันธกับสถาบันศาสนา ผ่านการจัดวางผลตอบแทนทั้งในโลกนี้และโลกหน้าเพื่อสร้างแรงจูงใจ

2. คำสอนด้านจรรยาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

ตัวบทในเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดในเรื่องหนึ่ง ๆ อาจไม่ได้นำเสนอคำสอนที่สัมพันธ์กับแนวปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนาเท่านั้น แต่อาจสื่อคำสอนเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีในชีวิตประจำวัน สาระสำคัญของคำสอนลักษณะนี้มักเกี่ยวข้องกับจรรยาปฏิบัติที่รับรู้กันทั่วไปว่าเป็นจรรยาปฏิบัติในชีวิตที่พึงกระทำเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้สงบสุข ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพุทธโดยตรง

คำสอนลักษณะนี้ถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมและบุคลิกของตัวละคร เพื่อสะท้อนกิเลส เช่น โลภ โกรธ หลง และความเห็นแก่ตัว อันเป็นกลไกสอนให้ผู้ฟังตระหนักถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ในการดำเนินชีวิต ตัวอย่างเรื่อง “หลวงปู่กำผดวิญญาน” นำเสนอจรรยาปฏิบัติเรื่องความซื่อสัตย์ผ่านเรื่องญาติพระเจ้าพิมพิสารที่ยักยอกทรัพย์จากโรงครัวถวายพระสงฆ์ จนเมื่อตายกลายเป็นเปรต ดังข้อความ

“พวกญาติเหล่านั้นไม่มีความซื่อสัตย์ ได้ยักยอกทรัพย์ของพระองค์ไปเป็นของตัวเอง” (Ajarnyord, 2024, September 8)

จากข้อความ ตัวบทสะท้อนว่าความโลภและการลักขโมยเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่ผลกระทบและการลงโทษหลังความตาย ขณะเดียวกันยังตอกย้ำคำสอน เรื่อง ความซื่อสัตย์ให้เป็นคุณค่าที่สังคมยอมรับและคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติต่อกัน

จรรยาปฏิบัติอีกข้อหนึ่ง คือ การไม่ลบหลู่ดูหมิ่นความคิดของบุคคลอื่น สังคมไทยอยู่ร่วมกันแบบสังคมประชาธิปไตย ทุกคนมีเสรีภาพทางความคิด การเคารพความคิดความเชื่อของบุคคลอื่นจึงเป็นการแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน ดังตัวอย่างเรื่อง “โรงงาน 7 ศพ” เล่าเรื่องราวชาเล้งคนหนึ่งเข้าไปดัดแปลงขโมยของเก่าในโรงงานร้างแล้วพบเป็นศพในวันถัดไป โรงงานแห่งนี้เดิมเคยมีคนงานฆ่ากันตายและฆ่าตัวตายอย่างต่อเนื่อง เพราะผู้บริหารเป็นคนรุ่นใหม่ที่เชื่อวิทยาศาสตร์และปฏิเสธเรื่องผี ก่อนจะยอมรับเมื่อเผชิญเหตุเหนือธรรมชาติ ดังข้อความ

“น่าเสียดายที่หัวหน้าคนงานกับผู้รับเหมารวมทั้งนายทุนผู้ก่อตั้งโรงงานเป็นคนหัวสมัยใหม่เชื่อวิทยาศาสตร์ ไม่เชื่อเรื่องลี้ลับอาถรรพ์...หัวหน้าคนงานลดทูลีและเชื่อว่าผีมีจริงและเฮี้ยนจริง ๆ ยอมเปิดปากหารือกับนายเขต อดีตเจ้าของที่ดินผืนนั้น” (Ajarnyord, 2024, January 19)

จากข้อความ เห็นได้ว่าตัวบทเรื่องเล่าผีเน้นเจาะจงตัวบุคคล “คนหัวสมัยใหม่” ว่าเป็นกลุ่มที่ไม่เคารพความเชื่อดั้งเดิมว่าผีมีจริง เน้นเชื่อข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ เมื่อผีปรากฏตัวให้เห็นจริงถึงยอมเชื่อ “หัวหน้าคนงานลดทูลีและเชื่อว่าผีมีจริง” ตัวบทจึงผลิตซ้ำแนวคิดให้ยอมรับอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติ และลดทอนการตั้งคำถามต่อความเชื่อดั้งเดิม

ผู้วิจัยเห็นว่า คำสอนจากตัวบทข้างต้นเกิดขึ้นในลักษณะ “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” มุ่งส่งเสริมการเคารพความคิดและความเชื่อของผู้อื่นในฐานะจรรยาปฏิบัติทางสังคม จรรยาปฏิบัติดังกล่าวดูเหมือนส่งเสริมความเป็นสังคมเสรี แต่อีกด้านหนึ่งก็หมายความว่า จำกัดเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ “สิ่งที่ไม่อาจลบหลู่ได้” อย่างไรก็ตาม ก็น่าสนใจที่จรรยาจากคำสอนนี้ในบางแง่มุมที่สื่อสารถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สะท้อนคุณค่าของการเคารพและอยู่ร่วมกันในสังคม

การสอนจรรยาปฏิบัติยังมุ่งให้บุคคลอยู่ร่วมกันโดยสันติ ไม่กล่าวหาผู้อื่นโดยไม่มีหลักฐาน ไม่กล่าววาจาล่วงเกิน และเคารพซึ่งกันและกันในฐานะมนุษย์ ดังเรื่อง “พระเป็นผีปอบ” ที่ชาวบ้านกล่าวหาพระรูปหนึ่งว่าเป็นต้นเหตุของเหตุประหลาดในหมู่บ้าน ก่อนทราบภายหลังว่าเกิดจากการลบหลู่ศาลประจำหมู่บ้าน ดังข้อความ

“ท่านไม่ผิดหรอก พวกโยมหยุดด่าว่าท่านได้แล้วประเดี๋ยวบาปจะกินหัว ไปด่าพระด่าเจ้ามันไม่ดี บาปหนักนะโยม อันที่จริงชาวบ้านเป็นอย่างนี้เนี่ยเกิดจากพวกโยมเองเนี่ยไปทำอะไรผิดกับศาลพระภูมิที่รักษาหมู่บ้านหรือเปล่า” (Ajarnyord, 2024, July 11)

จากข้อความ สะท้อนการตัดสินใจอื่นจากอคติและความหวาดกลัว พร้อมชี้ให้เห็นว่าบุคคลไม่ควรด่วนกล่าวโทษโดยปราศจากข้อเท็จจริง และเสนอให้ผู้ฟังรับรู้ว่ามีแต่พระผู้ปฏิบัติดีที่อาจตกเป็นเป้าของการกล่าวหาได้

การอยู่ร่วมกันในสังคมเกิดขึ้นภายใต้ความคิด ความเชื่อ และความสัมพันธ์ร่วมกัน การเลือกคบคนเป็นอีกหนึ่งจรรยาปฏิบัติที่สะท้อนตัวบุคคลได้ ตามสำนวน “คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล” หากบุคคลเลือกคบคนชั่วอาจส่งผลให้ตนปฏิบัติชั่วได้ง่ายขึ้น ดังเรื่อง “จมน้ำตาย” ไอ้ทตถูกไอ้เงี้ยวและเพื่อน ๆ ในกลุ่มรุมกดหัวให้จมน้ำตาย เมื่อตายแล้วไอ้ทตก็ตามล้างแค้นสมาชิกเหล่านี้ทุกคน ส่วนนายโชติผู้เห็นเหตุการณ์ไม่ได้มีข้อบาดหมางกับใคร ผีไอ้ทตจึงไม่ตามเอาชีวิต ดังข้อความ

“พวกเอ็งฆ่ามันทำไมอะ เพื่อนกันแท้ ๆ อ้าว ถามอย่างนี้คนหรือควายวะ เอ็งเพิ่งเข้ากลุ่มไม่นานเอ็งก็ยังเห็นพวกข้าโดนไอ้ทตมันไล่กระที่บไม่รู้จักหน เพราะมันอายุเกิน 20 และตัวใหญ่กว่า มันก็รังแกคนตัวเล็ก เป็นเรื่องสนุก ใครก็ไม่กล้าหือมัน คนสั้นเกือกอย่างงี้จะไปคนหนักโลกเปล่า ๆ อย่าเข้าข้างคนชั่วนะเว้ย แล้วจะหาว่าข้าไม่เตือน” (Ajarnyord, 2024, April 16)

จากข้อความ สะท้อนแนวคิด “เลวบริสุทธิ์” กล่าวคือ ตัวละครใช้ความรุนแรงโดยอ้างความว่าตนเป็นคนดีจากการกำจัดคนชั่ว “คนสั้นเกือกอย่างงี้จะไปคนหนักโลกเปล่า ๆ” “อย่าเข้าข้างคนชั่วนะเว้ย” ตัวบทเสนอภาพการเลือกคบเพื่อน พร้อมตอกย้ำว่าการคบคนพาลอาจนำไปสู่พฤติกรรมรุนแรงและผิดศีลธรรม

ขณะเดียวกัน เรื่อง “ยายข้างป่าช้า” นำเสนอแนวคิดเรื่องการไม่นิ่งดูตายต่อความผิด เมื่อผียายและญาติปรากฏตัวหลอกหลานชายที่พยายามขโมยทรัพย์สิน เพื่อยับยั้งพฤติกรรมชั่วและชี้้นำให้กลับตัวเป็นคนดี สะท้อนว่าการตักเตือนและควบคุมพฤติกรรมถือเป็นกลไกสำคัญในการรักษาระเบียบทางสังคมในเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอด

จรรยาปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมยังเชิดชูคุณค่าของการคิดดี ทำดี และขยันหมั่นเพียร โดยเชื่อว่าความเพียรและการประกอบอาชีพสุจริตจะนำไปสู่ความสำเร็จ ดังเรื่อง “ผีแม่พวง” ที่นำเสนอชีวิตแม่พวง หญิงสาวผู้ขยันทำงานและอดออมจนยกระดับฐานะครอบครัวได้ เมื่อแม่พวงเสียชีวิตลง วิญญาณคอยให้โชคลาภจนเป็นที่เคารพบูชา วันหนึ่งมีเฒ่าสองคนโกรธที่ตนไม่เคยได้โชคลาภ จึงพูดจาทำร้ายและโดนผีแม่พวงตบสั่งสอน ดังข้อความ

“ตราบใดที่ยังรู้ ร่างกายสังขารยังเอื้ออำนวย หากมีความขยันหมั่นเพียรไม่เกียจคร้าน ชีวิตก็ต้องไปรอดอย่างแน่นอน...ช่วยกันทำช่วยกันหาอย่างขยันขันแข็ง ประกอบกับมั่งมีทรัพย์ อดออม พยายามเก็บหอมรอมริบมาโดยตลอด ทำให้มีเงินเป็นกอบเป็นกำขึ้นมา ฐานะความเป็นอยู่ก็ค่อยดีขึ้นมาเป็นลำดับ ” (Ajarnyord, 2024, December 19)

ตัวบทสะท้อนคิดว่า ความขยันเป็นแรงผลักดันให้บุคคลต่อสู้และเอาตัวรอดท่ามกลางการแข่งขันในเมืองหลวง ขณะเดียวกัน การที่แม่พวงได้รับการสถาปนาเป็น “ผีให้โชค” ยังตอกย้ำการยกย่องผู้มีความเพียร

และดำเนินชีวิตอย่างสุจริต นอกจากนี้ เรื่อง “ผีตาเต็ม” ยังนำเสนอคุณค่าของควมมีน้ำใจและไม่เห็นแก่ตัวผ่านตัวละครตาเต็มที่ช่วยเหลืองานวัดและชาวบ้านอยู่เสมอ เมื่อตายลง ชาวบ้านจึงร่วมกันจัดงานศพอย่างสมเกียรติ แตกต่างจาก “ศพตำรวจอันธพาลถูกทิ้งไว้” (Ajarnyord, 2024, November 1) หลังจากนั้นวิญญาณตาเต็มปรากฏตัวเพื่อขอส่วนบุญ ซึ่งหลวงพ่อบรรพชาและชาวบ้านต่างก็ร่วมทำบุญด้วยความยินดี ตัวบทสะท้อนว่า สังคมให้คุณค่ากับความดีและน้ำใจมากกว่าสถานะหรืออำนาจ พร้อมทั้งประณามผู้ใช้อำนาจในทางที่ผิดหรือสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

ลักษณะคำสอนด้านจรรยาปฏิบัติปรากฏในเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอด โดยใช้กลวิธีการสอนทางตรงผ่านถ้อยคำสำนวนเชิงสั่งสอน ถ้อยคำเสียสติ ยกสำนวน และการสอนทางอ้อมผ่านผลลัพธ์ของตัวละคร โดยมุ่งปลูกฝังให้ผู้ฟังเป็นคนดี ซื่อสัตย์ ขยัน มีน้ำใจ เคารพผู้อื่น และไม่สร้างความเดือดร้อนแก่สังคม

3. คำสอนด้านค่านิยมทางเพศสถานะ

เรื่องเล่าผีลักษณะนี้นิยมสร้าง “ผีผู้หญิง” เป็นตัวละครหลัก ภายใต้คติสังคมชายเป็นใหญ่ที่กำหนดให้เพศหญิงมีสถานะรองจากเพศชาย โดยเฉพาะชนบ “ผีเฮี้ยน” ที่เกิดจากความผิดหวังในความรัก เช่น ผีหญิงฆ่าตัวตายกลายเป็นผี มีพลังอำนาจและเป็นท้าวขวัญในหมู่บ้าน ดังตัวอย่างเรื่อง “พระพุทธรูปไล่ผี” ซึ่งกล่าวถึงหญิงที่ตามสามีกลับบ้าน แต่ถูกปฏิเสธจนเสียใจและผูกคอตายใต้ต้นโพธิ์ (Ajarnyord, 2024, February 16) เหตุการณ์ในเรื่องเล่าสะท้อนภาพเพศหญิงในฐานะผู้ถูกระงับและต้องพึ่งพาความรักจากผู้ชาย ขณะที่เพศชายมีอำนาจตัดสินใจในความสัมพันธ์ ดังคำกล่าว “จะอยู่กับผู้หญิงคนใหม่” และ “ไล่คนนี้กลับบ้าน” ซึ่งตอกย้ำอำนาจของเพศชายเหนือเพศหญิง เรื่องเล่าลักษณะนี้ผลิตซ้ำบทบาทของเพศหญิงที่ไม่สมหวังในรัก นำไปสู่การฆ่าตัวตายและออกอาละวาดหลอกหลอนชาวบ้าน ขณะที่เพศชายสามารถลอยตัวเหนือเหตุผลทั้งปวง

ความนิยมของเรื่องผีผู้หญิงอาละวาดหรือทวงคืนความยุติธรรมยังสะท้อนว่า ผู้หญิงสามารถมีอำนาจต่อรองได้ในโลกหลังความตาย แม้อำนาจดังกล่าวจะถูกทำให้เป็นสิ่งที่น่าหวาดกลัวก็ตาม ส่วนตัวละครเพศชายจะต้องแก้กรรมด้วยการบวชหรือชดใช้ความผิดของตนเอง ซึ่งปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดอีกหลายเรื่อง ได้แก่ “ผีหลอกในวัด” “ผีตุลิกะ” “สวดยกคน” “มรดกผีบ้ารัก” “เรือนไทยผีสิง” “ผู้หญิงเล่นของ” “โพรงผีที่ไทรโยค” “ผีหัวขาดแม่น้ำสะแกกรัง” “ทำสวนกลางป่าช้า” “เจ้าที่แรง”

ขณะเดียวกัน ช่องอาจารย์ยอดยังพยายามเสนอทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับคุณค่าของผู้หญิง ดังข้อความ “ฆ่าตัวตายมันได้ความตายเป็นรางวัล แต่มันเสียคนที่ทำให้เราเจ็บเข้าไปอย่างไม่มีวันหวนกลับ เขาอาจจะดีใจด้วยซ้ำที่เราประคองชีวิต ไม่ต้องหาทางขับไล่ ก็อยู่กับคนใหม่ที่เขารู้สึกดีได้โดยสะดวก ไม่มีใครเป็นก้างขวางคอ” (Ajarnyord, 2024, March 21)

เรื่องเล่าสาวชุดดำบนสะพานข้ามแม่น้ำที่กำลังจะฆ่าตัวตายเพราะความรัก แต่นายหญิงไปช่วยไว้ได้ทัน คอยปลอบใจและให้คำแนะนำ “เขาอาจจะดีใจด้วยซ้ำ” “ไม่ต้องหาทางขับไล่” ต่อมาทราบบนหลังว่า

สาวชุดดำเป็นผีจึงทำบุญให้ไปผูกไปเกิด ตัวบทสะท้อนให้เห็นแนวความคิดการฆ่าตัวตายเพราะความรัก และชี้ให้เห็นว่าเพศหญิงควรรักและเห็นคุณค่าของตนเองมากกว่าปล่อยให้ผู้ชายกำหนดชีวิต

อย่างไรก็ตาม แม้สังคมร่วมสมัยจะเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงมีอำนาจและศักดิ์ศรีมากขึ้น แต่บทสรุปของเรื่องเล่าผิอาจารย์ยอดจำนวนมากยังคงอยู่ภายใต้ขนบเดิมที่ผูกโยงเพศหญิงกับความรัก ความสูญเสีย และการตาย จากนั้นค่อยมอบอำนาจและให้ผู้หญิงทวงคืนความยุติธรรมด้วยตนเอง

4. คำสอนด้านวิถีความสัมพันธ์ทางสังคม

ตัวบทเรื่องเล่าผีมุ่งเสนอความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน และคนกับอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยเน้นคุณค่าการเคารพกัน ความกตัญญู และการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลพึงมีต่อบุคคล สถานที่ และสิ่งที่ยังมองไม่เห็น ผู้เขียนจำแนกคำสอนด้านวิถีความสัมพันธ์ทางสังคมในเรื่องเล่าผิอาจารย์ยอดออกเป็น 2 ประเด็น ดังต่อไปนี้

4.1 การเคารพผู้สูงอายุ เรื่องเล่าผีมักนำเสนอความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ โดยคนรุ่นเก่าทำหน้าที่ถ่ายทอดประสบการณ์และความเชื่อเพื่อเป็นอุทาหรณ์แก่คนรุ่นใหม่ ขณะที่คนรุ่นใหม่ยึดเหตุผลและวิทยาศาสตร์ จึงแสดงหลักการ หาข้อค้นพบมาหักล้างคนรุ่นเก่า ดังตัวอย่างเรื่อง “ศาลเฮี้ยน” กล่าวถึงวัยรุ่นที่ลบหลู่ศาลเจ้าแม่ ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ และประพาดิผิดประเพณี แม้ถูกผู้ใหญ่ห้ามปราม และตักเตือนก็ไม่หยุดทำทลาย จนสุดท้ายประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ดังข้อความ

“มันเป็นเรื่องของความไม่เชื่อผู้ใหญ่ของวัยรุ่นวัยคะนอง ทั้ง ๆ ที่พวกเขาถูกห้ามปรามมาแล้ว แต่ก็ยังอยากลอง อยากท้าทายคำสั่งสอนของผู้หลักผู้ใหญ่ด้วยการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์...เธอไม่เคยลืมเรื่องนี้เลย ถ้ามีลูกก็จะสั่งสอนลูกเหมือนกับว่าให้เชื่อในสิ่งที่เราได้ยินได้ฟังจากคนรุ่นก่อน เขาเคยพบเจอกันมาแล้ว” (Ajarnyord, 2024, November 17)

จากข้อความ “มันเป็นเรื่องของความไม่เชื่อผู้ใหญ่ของวัยรุ่นวัยคะนอง” และ “ให้เชื่อในสิ่งที่เราได้ยินได้ฟังจากคนรุ่นก่อน” สะท้อนบทบาทของผู้สูงอายุในฐานะผู้ชี้แนะ และรักษามรดกทางความเชื่อของชุมชน “ถ้ามีลูกก็จะสั่งสอนลูก” ยังสะท้อนให้เห็นมรดกทางความเชื่อที่ผู้ใหญ่พยายามดำรงรักษาไว้และถ่ายทอดสู่ลูกหลานต่อไป แนวคิดเดียวกันนี้ปรากฏในเรื่อง “ลบหลู่เทวดา” เมื่อคุณสุรพลซึ่งเป็น “คนสมัยใหม่” ไม่เชื่อคำเตือนจากผู้ใหญ่บ้านเรื่องศาลเจ้าที่ “หัวหน้าเป็นคนสมัยใหม่อาจจะไม่เชื่อเรื่องเจ้าที่เจ้าทาง แต่คนโบราณหรือว่าคนรุ่นผมเนี่ยมันเจอเรื่องแบบนี้มาจนชินเลย” หลังจากนั้นหัวหน้าคนงานถูกผีหลอกจนต้อง “นำพวงมาลัยไปขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์” (Ajarnyord, 2024, January 6)

ตัวบทลักษณะนี้สร้างแบบเรื่องให้คนรุ่นใหม่ยอมรับความเชื่อและประสบการณ์ของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในประเด็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติ อีกทั้ง พยายามสร้างคุณค่าแก่ผู้สูงอายุในสังคมไทย เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ยอมรับความคิด ความเชื่อ ประสบการณ์ที่คนรุ่นเก่าต้องการปลูกฝัง ดังที่พบในเรื่องเล่าผิอาจารย์ยอดเรื่องอื่นอีก เช่น “ผิดกฎป่า” “คนทำผี” “โรงงาน 7 ศพ” และ “แก๊งตาย”

กล่าวได้ว่า การนำเสนอเรื่องเล่าผีเพื่อสอนการเคารพผู้สูงอายุคือการแสดงวิถีความสัมพันธ์ทางสังคม ภายใต้ชุดความคิดความเป็นไทย ที่ให้ความสำคัญกับความกตัญญู การนอบน้อม และการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ขณะเดียวกันก็ปิดกั้นการตั้งคำถามต่อความเชื่อดั้งเดิมผ่านการลงโทษตัวละครที่ลบหลู่หรือท้าทายอำนาจดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ช่องอาจารย์ยอดทำหน้าที่เป็นสื่อที่ตั้งอยู่บนชุดความคิดของคนรุ่นเก่าและพยายามธำรงค่านิยมการอยู่ร่วมกันแบบไทยผ่านเรื่องเล่าผีเพื่อรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของสังคม

4.2 การเคารพธรรมชาติ เรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติผ่านความเชื่อว่าสถานที่ธรรมชาติดีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง การเข้าสู่พื้นที่ดังกล่าวจึงต้องแสดงความเคารพและปฏิบัติตามพิธีกรรมของชุมชน ตลอดจนเป็นวิถีความสัมพันธ์รูปแบบหนึ่งที่ทำให้บุคคลเชื่อว่า ตนเป็นบุคคลสำคัญของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตัวอย่างเรื่อง “อาถรรพ์ดงกะเหรี่ยง” เล่าเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับเฮลิคอปเตอร์ทหารไทยตกในป่าแก่งกระจาน โดยมีผู้เสียชีวิตหลายราย ผู้เล่าคือโอเล่ว่า เจ้าหน้าที่ทางการไทยลบหลู่ชาวกะเหรี่ยงและขับไล่ออกจากพื้นที่ จึงถูกทำพิธีกรรมสาปแช่ง ต่อมาได้ทำพิธีขอขมาและไม่เคยเกิดอาเพศอีกเลย ดังข้อความ

“การที่ลบหลู่กะเหรี่ยงก็เหมือนกับการลบหลู่ผืนป่าแห่งนี้ เพราะมีความเชื่อว่าต้นกำเนิดของชาวกะเหรี่ยงมาจากผืนป่า ซึ่งมีชีวิตและจิตวิญญาณซ่อนอยู่” (Ajarnyord, 2024, April 5)

จากข้อความ ตัวบทสะท้อนว่าชาวกะเหรี่ยงถูกทำให้มีสถานะเชื่อมโยงกับอำนาจเหนือธรรมชาติ และการบุกรุกธรรมชาติย่อมนำไปสู่การลงโทษ “การที่ลบหลู่กะเหรี่ยงก็เหมือนกับการลบหลู่ผืนป่า” กะเหรี่ยงจึงมีสถานะลี้ลับ สามารถสาปแช่ง ลงโทษ และอาจมีอำนาจเช่นเดียวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งปรากฏเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดที่นำเสนอในลักษณะการลบหลู่ผืนป่า ดังเรื่อง “ผิดกฎป่า” ดังข้อความ

“อาถรรพ์ป่าก็ลองแผลงฤทธิ์ดูอีกทีก็ได้ เอาให้เห็นกันชัด ๆ เลย ถ้าทำให้เห็นได้ว่ามีจริงอะ ผมจะยอมเชื่อขอขมาลาโทษที่บังอาจพูดจาจาบจ้วงล่วงเกิน... นาที่นี้ข้าเชื่อสนิทใจในทุกสิ่งลึกลับที่อาจจะเกิดขึ้น ผีป่า และยำเกรงต่ออาถรรพ์ป่าอย่างสิโรราบ” (Ajarnyord, 2024, January 1)

จากข้อความ ตัวบทสะท้อนว่าการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือธรรมชาติอาจนำมาซึ่งความสูญเสียและหายนะ คำว่า “ยำเกรง” “สิโรราบ” ถูกนำมาใช้ในการตอกย้ำให้ผู้ฟังยอมรับว่าอาถรรพ์ป่ามีจริง สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริง การกล่าววาจาจาบจ้วงล่วงเกินด้วยความคึกคะนองอาจเป็นเหตุให้บุคคลและคนรอบข้างได้รับความเดือดร้อนไปด้วย

ลักษณะคำสอนดังกล่าวสร้างขึ้นจากความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดำรงอยู่ในป่า เขา และลำน้ำ ทำหน้าที่ปกปักรักษาธรรมชาติ หากผู้ใดบุกรุก ล่วงเกิน ทำทลาย หรือไม่เคารพยอมได้รับการลงโทษ ซึ่งนำเสนอในเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดอีกหลายเรื่อง เช่น “หลวงพ่อกันผจญวิญญาณถ้าอายเสา” “อาถรรพ์พราณภูไท” “พระป่าผจญเจ้าป่า” “ดงภูพาน” และ “ผีภูเขา” ความเชื่อนี้ยังเชื่อมโยงกับบรรทัดฐานสังคมไทยที่เน้นความนอบน้อม

กตัญญู และการให้เกียรติสิ่งรอบตัวทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็น ซึ่งเป็นมารยาทในการรักษาความสัมพันธ์และอยู่ร่วมกันในสังคม

จากการวิเคราะห์ลักษณะคำสอนในเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดทั้ง 108 เรื่อง พบว่าเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดใช้คำสอนกำกับการสร้างตัวบท โดยมุ่งเน้นคำสอนตามแนวทางพุทธศาสนา ซึ่งมีคำสอนย่อยที่คอยสนับสนุน ได้แก่ กฎแห่งกรรม การทำบุญ การทำบาป และการเวียนว่ายตายเกิด คำสอนจรรยาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน คุณลักษณะพึงประสงค์ที่บุคคลพึงปฏิบัติ คำสอนด้านค่านิยมทางเพศสถานะ และคำสอนด้านวิถีความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ การเคารพผู้สูงอายุ การเคารพธรรมชาติ ลักษณะคำสอนในเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดเป็นวิถีปฏิบัติของวาทกรรมคำสอนที่ครอบงำและซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังตัวบท โดยกระบวนการผลิตซ้ำคำสอนในเรื่องเล่าผีมีผลในการช่วยตอกย้ำกฎเกณฑ์ ข้อตกลง และข้อบังคับในการอยู่ร่วมกันทางสังคม ตลอดจนสถาปนาวาทกรรมพุทธศาสนาซึ่งเป็นวาทกรรมที่ปรากฏเด่นชัดในการเล่าเรื่องผีของอาจารย์ยอด เพื่อวางแนวทางให้ผู้ฟังปฏิบัติตามคตินิธรรมคำสอนที่อาจารย์ยอดนำมาผลิตซ้ำผ่านสื่อสังคมออนไลน์

สรุปได้ว่า เรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดมีลักษณะโดดเด่นในการเป็นเรื่องเล่าสอดแทรกคติธรรมคำสอนในฐานะวรรณกรรมมุขปาฐะบนสื่อดิจิทัล ลักษณะคำสอนที่เสนอผ่านเรื่องเล่าผีไม่ได้สื่อสารทางตรงเพียงอย่างเดียว หากแต่อาศัยกระบวนการผลิตซ้ำคำสอนผ่านสื่อสมัยใหม่ การปรับเปลี่ยนตัวบทที่สอดแทรกคำสอน และการสร้างตัวละครชาติซึ่งช่วยตอกย้ำให้คำสอนเหล่านั้นเข้าถึงผู้ฟังแบบเข้าใจง่าย หากมองในมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจ วาทกรรมมุขปาฐะ และวาทกรรมทางสังคม จะเห็นได้ว่าเรื่องเล่าผีไม่ได้ดำรงอยู่ในสังคมอย่างอิสระ หากแต่ตัวบทและลักษณะคำสอนที่ผลิตซ้ำผ่านเรื่องเล่าผีมีอำนาจทางสังคมและวัฒนธรรมกำกับอยู่เบื้องหลังซึ่งเอื้อให้วาทกรรมทางสังคมบางชุดถูกนำกลับมาผลิตซ้ำและตอกย้ำอำนาจทางสังคมอย่างแนบเนียน

อภิปรายผลการวิจัย

เรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดเป็นสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลในสังคมไทยเกี่ยวกับเรื่องเล่าผี ลักษณะโดดเด่นของเรื่องเล่าคือการสอดแทรกคติธรรมคำสอน จรรยาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ศีลธรรมทางเพศ และวิถีปฏิบัติในความสัมพันธ์ทางสังคม อันเป็นแหล่งอบรมบ่มเพาะคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามค่านิยม “คนดี” ที่คนในสังคมไทยยอมรับร่วมกัน ความนิยมฟังเรื่องเล่าผีและยอดผู้ติดตามที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องสะท้อนให้เห็นอำนาจของเรื่องเล่าผีที่สามารถแพร่กระจายชุดความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และกฎเกณฑ์ทางสังคมสู่ผู้ฟังจำนวนมากในเวลารวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ เรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดอาจเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะสมัยใหม่ที่ร่วมผลิตซ้ำความเชื่อและคำสอนที่มีอยู่ดั้งเดิมให้ปรากฏอยู่บนสื่อดิจิทัล โดยอาศัยอำนาจของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้ชุดความเชื่อทางสังคมได้รับการผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง ผู้ฟังสามารถเลือกรับฟังเรื่องเล่าผีได้ทุกช่วงเวลา อย่างไรก็ตาม ผู้ฟังยังมีบทบาทในการช่วยผลิตซ้ำลักษณะคำสอนที่อาจารย์ยอดนำเสนอผ่านเรื่องเล่าผีโดยนิยมนำไปคงอยู่ในสังคมร่วมสมัยต่อไป ซึ่งความนิยมก็เป็นกลไกทางวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ชุดความคิดที่เสนอผ่านเรื่องเล่าผีค่อย ๆ กลายเป็นชุดความจริงที่คนในสังคมยอมรับร่วมกัน โดยเฉพาะชุดความคิดคำสอนเรื่องบุญ บาป กฎแห่งกรรม การทำความดีละเว้นความชั่ว ความกตัญญู และ

การไม่ลบหลู่อำนาจเหนือธรรมชาติ ที่ได้รับการผลิตซ้ำผ่านเรื่องเล่าผีหลายเรื่องในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ อาจารย์ยอดรักษาแก่นเรื่องหลักไว้และใช้กลวิธีการนำเสนอที่ปรับเปลี่ยนตัวบท ตัวละคร เหตุการณ์ เพื่อให้ผู้ฟังได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย เรื่องเล่าผีบนสื่อออนไลน์จึงเป็นกลไกเชิงอำนาจที่ผลิตซ้ำวัฒนธรรมเดิมบนพื้นที่ใหม่เพื่อช่วยให้ชุดความคิดต่าง ๆ แพร่กระจายสู่ผู้ฟังได้สะดวกรวดเร็วและง่ายมากขึ้น

อำนาจผ่านเรื่องเล่าผีที่ผู้วิจัยกล่าวถึงเป็นวิถีปฏิบัติหนึ่งของวาทกรรมที่ใช้ตัวบทเรื่องเล่ากำกับความรู้ พฤติกรรม และการแสดงออกของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีต่อเหตุการณ์และสถานการณ์ทางสังคม ดังที่ Chareonsin-o-larn (2006) กล่าวถึงแนวคิดวาทกรรมของมิเชล พูโกต์ ว่าหมายถึงชุดความคิด ระเบียบ กฎเกณฑ์ เพื่อควบคุมบุคคลให้ปฏิบัติตามแนวทางที่วาทกรรมนั้นครอบคลุม ตลอดจนคอยปิดกั้นชุดความคิดที่เห็นต่างไม่ให้ปรากฏขึ้น การประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสามารถอธิบายกระบวนการผลิตซ้ำคำสอนผ่านเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดว่าตัวบทที่เสนอผ่านรายการนั้น ไม่ได้เป็นเพียงสื่อบันเทิงที่ตอบสนองความต้องการรับรู้เรื่องราวลึกลับ หากแต่เรื่องเล่าผีเป็นเครื่องมือของอำนาจ วัฒนธรรม และสังคมที่มีวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมครอบงำไว้อย่างแนบแน่น

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า การศึกษาครั้งนี้ได้เติมเต็มองค์ความรู้ใหม่ที่แตกต่างจากการศึกษาของ Khunphon et al. (2023) ที่ให้ความสำคัญกับบทบาทของเรื่องเล่าผีในฐานะการสร้างความเป็นจริงเป็นหลัก รองลงมาเป็นบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ ผู้วิจัยเห็นแย้งจากงานชิ้นนี้ในประเด็นที่เรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดมุ่งเน้นการใช้ตัวบทเป็นเครื่องมือเผยแพร่ธรรมะ คำสอน สู่กลุ่มผู้ฟังอย่างมีนัยยะสำคัญ โดยที่ผู้ฟังอาจไม่ทันระมัดระวังตัวว่ากำลังถูกกล่อมเกลานำและโน้มน้าวให้เชื่อว่าชุดความคิดที่เสนอผ่านเรื่องเล่าผีเป็นความจริงที่บุคคลในสังคมพึงปฏิบัติ ขณะเดียวกัน การศึกษาเรื่องเล่าผีบนสื่อออนไลน์ในรายการ เดอะ ช็อก เรดิโอ และเดอะโกสต์ เรดิโอ ของ Ngamsophon (2018) และ Rakmanud (2023) มีการเสนอว่าตัวบทเรื่องเล่าผีที่เลือกมาเสนอผ่านรายการไม่อาจหลุดพ้นการคำนึงถึงรายได้และยอดการรับชมบนช่องทางยูทูบ ทำให้เรื่องเล่าผีบนพื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นผีพาณิชย์ซึ่งช่วยสร้างรายได้ให้แก่ผู้จัดรายการ ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาเรื่องเล่าผีร่วมสมัยบนสื่อออนไลน์ส่วนใหญ่มีข้อค้นพบที่ระบุถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เข้ามามีความสำคัญในการเผยแพร่เนื้อหา ซึ่งสะท้อนระบบทุนนิยมในสังคมไทยที่ทำให้เรื่องเล่าผีจำนวนมากผลิตซ้ำไปในทิศทางเดียวกันและปฏิเสธไม่ได้ว่าเรื่องเล่าผีในรายการเหล่านี้มุ่งตอบสนองความต้องการของผู้ฟังและพยายามเสนอเรื่องเล่าที่สนุกสนานสอดคล้องกับวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ (Lertlikitsilapa, 2023) ลักษณะการผลิตซ้ำเรื่องเล่าผีเชิงพาณิชย์ดังงานวิจัยข้างต้นเป็นข้อแตกต่างหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าช่องอาจารย์ยอดไม่ได้พยายามผลิตซ้ำเรื่องเล่าผีเพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ แต่กลับมุ่งเน้นการถ่ายทอดลักษณะคำสอนโดยมีกระบวนการทางสังคมมาเกี่ยวข้องตามที่อาจารย์ยอดกล่าวว่าการถ่ายทอดธรรมะสู่ผู้ฟังโดยอาศัยเรื่องเล่าผีเป็นเครื่องมือ การศึกษาวิเคราะห์ลักษณะคำสอนในงานวิจัยนี้จึงเป็นแนวทางการศึกษาเรื่องเล่าผีในความหมายใหม่ที่ยังไม่ปรากฏการศึกษาในวัฒนธรรมการฟังเรื่องเล่าผีประชาชนนิยม จุดยืนของงานนี้ ผู้วิจัยมองเรื่องเล่าผีในฐานะพื้นที่ปฏิบัติการทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสะท้อนลักษณะการผลิตซ้ำคำสอน การเข้าถึงตัวบทเรื่องเล่า และ

อำนาจของเรื่องเล่าในการชักนำกลุ่มผู้ฟังในสังคมไทย อันมีชุดความจริงที่คนส่วนใหญ่ยอมรับร่วมกัน ยึดถือปฏิบัติอยู่เดิม และไม่เคยตั้งคำถามต่อชุดความคิด ความเชื่อ ที่ถ่ายทอดสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง

เรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดนำเสนอคำสอนด้านพุทธศาสนาเป็นสำคัญ โดยมุ่งเน้นเรื่องกฎแห่งกรรม การทำบุญ การทำบาป และการเวียนว่ายตายเกิด เพื่ออบรมสั่งสอนให้ผู้ฟังยึดมั่นตามแนวทางปฏิบัติ พุทธศาสนิกชนที่ดี สามารถระงับพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อนต่อผู้อื่น โดยอาศัยความกลัวเรื่องบาปกรรม และการเวียนว่ายตายเกิดเพื่อชดใช้กรรมมากำกับ ลักษณะชุดความคิดนี้ถูกสร้างขึ้นผ่านวาทกรรมพุทธศาสนา ร่วมกับวาทกรรมความเป็นไทย ซึ่งมีอำนาจกว้างขวางและเป็นที่ยอมรับของชาวพุทธโดยทั่วกัน อย่างไรก็ตาม คำสอนทางพุทธศาสนาที่ปรากฏในการศึกษานั้นไม่ได้กล่าวโดยตรงเพียงอย่างเดียว แต่มีการประกอบสร้าง คำสอนผ่านโครงเรื่อง ตัวละคร เหตุการณ์เหนือธรรมชาติ และผลลัพธ์ของการกระทำ โดยเชื่อมโยงชุด ความคิดคติธรรมคำสอนตามแนวทางพุทธศาสนา มาเชื่อมโยงกับผลการปฏิบัติของตัวละครร่วมกับการอ้าง คุณค่าศีลธรรมทางสังคมที่ร่วมกันผลิตซ้ำแนวทางการประพฤติปฏิบัติตามลักษณะอันพึงประสงค์โดยใช้อำนาจ เหนือธรรมชาติมาสร้างพลังให้คำสอนหนักแน่นน่าเชื่อถือมากขึ้น นอกจากนี้ การศึกษาของ Siripunyo Nachai (2020) ได้อธิบายเกี่ยวกับคติธรรมที่ผู้วิจัยพบว่ามีสอดแทรกผ่านตัวบทเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอด ว่าเป็นหลักธรรมชั้นสูงที่พระพุทธรูปกล่าวสอนให้บุคคลปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์ อันได้แก่ การขจัดความโลภ โกรธ หลง อย่างไรก็ตาม เอกสารดังกล่าว ศึกษาลักษณะคำสอนพุทธศาสนาที่ทันสมัย ทำให้ผลการวิเคราะห์ไม่ได้ ตอกย้ำหลักธรรมชั้นสูงแต่มุ่งอธิบายคำสอนที่ควรปฏิบัติในสังคมทุนนิยมและปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อ สังคมและศีลธรรม ผู้วิจัยพบว่า คำสอนเรื่อง ความโลภ ความไม่ซื่อสัตย์ และความเห็นแก่ตัวในเอกสารข้างต้น เสนอสอดคล้องกับคำสอนด้านจรรยาปฏิบัติในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลพึงกระทำต่อการอยู่ ร่วมกันในสังคม นอกจากนี้ การนำเอาบทพุทธพจน์มากล่าวเปิดเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดยังเป็นการนำ หลักธรรมชั้นสูงมาประยุกต์ร่วมกับการนำเสนอเรื่องเล่าผี ทำให้ตัวบทน่าสนใจ ดึงดูดผู้ฟัง และชวนให้ติดตาม ฟังเรื่องเล่าไปจนจบ ซึ่งแตกต่างจากการฟังพระธรรมเทศนาที่พระสงฆ์ใช้กล่าวก่อนขึ้นเทศน์ในวัดที่ผู้ฟังที่ เดินทางไปวัดเท่านั้นมีโอกาสฟังเทศน์และไม่น่าจดจำนำไปเล่าต่อ ผู้วิจัยเห็นว่า การนำธรรมะมาแฝงผ่านตัวบท เรื่องเล่าผีในฐานะสื่อเพื่อความบันเทิงตามแนวคิดของอาจารย์ยอดเป็นกลวิธีการผลิตซ้ำลักษณะคำสอนทาง สังคมที่โดดเด่นจนกลายเป็นภาพลักษณ์ของช่องอาจารย์ยอดที่มีลักษณะเฉพาะด้านรูปแบบการเล่าจน กลายเป็นช่องยูทูบเบอร์กระแสมาแรงเกี่ยวกับเรื่องผี เรื่องลึกลับ ประจำปี พ.ศ. 2567–2568

การศึกษาคำสอนในงานของ Nakapew (2025) พบว่า วรรณกรรมคำสอนสตรีเป็นเครื่องมือของ ผู้มีอำนาจทางสังคมในการกำกับ โน้มน้าว ควบคุม และขัดเกลาพฤติกรรมของเพศหญิงให้ปฏิบัติตาม คุณลักษณะพึงประสงค์ภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ ตัวละครเพศหญิงในเรื่องเล่าจึงถูกนำเสนอผ่านภาพแทน ความอ่อนแอ ไร้อำนาจ ตลอดจนถูกกดทับให้กลายเป็นคนชายขอบในสังคม (Louiyapong, 2022) ลักษณะ คำสอนดังกล่าวสอดคล้องกับการเสนอลักษณะคำสอนด้านค่านิยมทางเพศที่มุ่งเน้นการจัดวางพฤติกรรมผู้หญิง ที่ดีในสังคมไทยที่ควรจะเป็นจากมโนทัศน์ชายเป็นใหญ่ ซึ่งเป็นชุดความคิดหนึ่งที่ทรงอิทธิพลในสังคมไทย อย่างไรก็ตาม เรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดเดิมเต็มองค์ความรู้ใหม่ในมิติที่เรื่องเล่าผีมอบบทบาทให้ผู้ฟังได้อาละวาด

แสดงความเอ็นดู ทำร้ายเพศชายที่ประพฤติไม่ดี ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของวาทกรรมทางสังคมรูปแบบหนึ่งในแง่มุมการสั่นคลอนอำนาจชายเป็นใหญ่ อีกทั้งภาพลักษณ์ของผีผู้หญิงในหลายเรื่องถูกมองในแง่มุมของความน่าสงสาร น่าเวทนา น่าเห็นใจ ที่ตัวละครเพศหญิงไม่เคยได้รับความเป็นธรรมขณะยังมีชีวิต เมื่อเสียชีวิตลงก็ยังหนีไม่พ้นการติดบ่วงกรรม ซึ่งแตกต่างจากการมองผีผู้หญิงในฐานะผีร้ายแบบดั้งเดิม

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ Sandod and Nillawannapha (2025) กล่าวถึงนิทานผีลาวที่เสนอผ่านช่องยูทูปในฐานะสื่อสังคมร่วมสมัยเช่นเดียวกับช่องอาจารย์ยอด พบการนำเสนอภาพพื้นที่ ฉาก และสถานที่ในการปรากฏตัวของผีสอดคล้องกับบรรยากาศในเรื่องเล่าผีอาจารย์ยอด เช่น ฉากที่สะท้อนวิถีชีวิตความเป็นชนบทท้องถิ่น ป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา ป่าช้า และการเสนอเรื่องเล่าในบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน อันเนื่องมาจากมีพื้นที่ทางธรรมชาติและความสัมพันธ์ร่วมกันทางวัฒนธรรม หากแต่งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาพฤติกรรมการเล่าเรื่องเท่านั้น ไม่ได้วิเคราะห์เรื่องเล่าผีที่สะท้อนกลไกทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น งานของผู้วิจัยจึงอาจมีประโยชน์ต่อวงการศึกษาวาทกรรมในแง่มุมที่เรื่องเล่าผีผลิตซ้ำลักษณะคำสอนเพื่อตอกย้ำอำนาจของผีในพื้นที่ชนบทและธรรมชาติผ่านคำสอนด้านจรรยาปฏิบัติในชีวิตประจำวันและด้านวิถีความสัมพันธ์ทางสังคม หากใช้มุมมองวาทกรรมมาวิเคราะห์จะเห็นได้ว่ากระบวนการผลิตซ้ำลักษณะคำสอนผ่านเรื่องเล่าผีดำเนินไปในสังคมเพื่อเปิดพื้นที่ให้วาทกรรมทางสังคมได้มีวิถีปฏิบัติที่เข้าถึงผู้ฟังง่ายขึ้น สอดคล้องกับ Saodaen et al. (2023) กล่าวว่า ตัวบทวรรณกรรมสามารถใช้สื่อสารเรื่องราว ถ่ายทอดชุดความคิด ความเชื่อ และแนวทางปฏิบัติตน เพื่อให้ผู้ฟังซึมซับวัฒนธรรมและเข้าใจวิถีชีวิต

นอกจากนี้ เรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดมีกระบวนการเล่าเรื่องที่แตกต่างจากรายการเรื่องเล่าผียอดนิยมช่องอื่น กล่าวคืออาจารย์ยอดผูกขาดการเล่าเพียงคนเดียว ทำให้ตัวบทเรื่องเล่าผีถูกจัดวางในลักษณะของเรื่องสั้น มีการลำดับเรื่องราวเป็นระเบียบแบบแผน สอดแทรกลักษณะคำสอน และนิยมจบลงในรูปแบบของกฎแห่งกรรมตามวัตถุประสงค์ของการเล่าเรื่องสอนธรรมะ ขณะที่งานวิจัยของ Lertlikitsilapa (2023) ศึกษารายการ “คืนพุทธมุตผ้าหม่ม” มีผู้เล่าที่เป็นพิธีกรหลักและแขกรับเชิญหลายคน ผู้ชมสามารถมีปฏิสัมพันธ์ในช่วงเวลาการเล่า เช่นเดียวกับรายการ “เดอะช็อก เรดิโอ” ที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังทางบ้านโทรศัพท์มาเล่าประสบการณ์ และมีการสื่อสารกันระหว่างผู้ดำเนินรายการกับผู้เล่า (Boonpool, 2018) ด้วยเหตุนี้ การเล่าเรื่องผีของอาจารย์ยอดแบบผู้เล่าทางเดียวจึงเอื้อต่อการสื่อสารและถ่ายทอดคำสอนทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างมีชั้นเชิง โดยมีอาจารย์ยอดเป็นผู้เล่าที่มีอำนาจควบคุมรูปแบบและเนื้อหาที่ต้องการสื่อสาร ส่งผลให้เรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดสามารถนำเสนอลักษณะคำสอนทางสังคมหลายมิติตามที่อาจารย์ยอดต้องการ เรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดยังน่าสนใจที่กระบวนการเล่าด้วยเสียงพากย์ และการปรับจังหวะน้ำเสียงตามลักษณะนิสัยเพศ และวัยของตัวละคร ซึ่งช่วยให้เรื่องเล่าผีเข้าใจง่าย สามารถจดจำเรื่องเล่า และอาจนำไปสู่การประยุกต์ใช้ร่วมกับการดำเนินชีวิตประจำวัน การที่อาจารย์ยอดเป็นผู้อาวุโสที่มีชื่อเสียงและได้รับการยกย่องนับถือ มีภาพลักษณ์สุขุม น่าเชื่อถือ ยังเอื้อประโยชน์ในการสร้างบรรยากาศแบบผู้ใหญ่ในครอบครัวเล่าเรื่องผีสั่งสอนลูกหลานโดยที่ผู้ฟังไม่รู้สึกว่าตนเองกำลังถูกบังคับให้ปฏิบัติตามคำสอนเหล่านั้น หากแต่คำสอนต่าง ๆ เป็นวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมที่กล่อมเกลาให้ผู้ฟังเชื่อและยอมรับอัตโนมัติ การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ยังช่วยให้เรื่อง

เล่าผีเผยแพร่สู่สังคมได้ตลอดเวลา ซึ่งกระบวนการดังนี้ช่วยให้วาทกรรมคำสอน วาทกรรมความเป็นไทย และวาทกรรมทางสังคมอื่น ๆ ได้รับการผลิตซ้ำจากผู้เล่าและผู้ฟังอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยเห็นว่า ความพยายามที่จะนำเสนอลักษณะคำสอนผ่านเรื่องเล่าผีดังกล่าว สื่อให้เห็นความหวั่นวิตกของชุดความคิดทางสังคมแบบดั้งเดิม เช่น วาทกรรมความเป็นไทย วาทกรรมพุทธศาสนา วาทกรรมชายเป็นใหญ่ ที่เริ่มถูกลดทอนความสำคัญและลดบทบาทลงในวิถีความเป็นอยู่ของผู้คนและสังคมไทยสมัยใหม่ เรื่องเล่าผีอาจารย์ยอดจึงเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งที่เอื้อประโยชน์ให้ชุดความคิดดั้งเดิมสามารถปะทะและต่อสู้กับชุดความคิดสมัยใหม่ ตลอดจนสามารถซ่อนตัวปฏิบัติการทางสังคมผ่านเรื่องเล่าผีที่ฉายซ้ำจากแห่งความบันเทิงอยู่เบื้องหน้าอย่างแนบเนียน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ โดยเฉพาะการทำความเข้าใจว่าเรื่องเล่าผีในฐานะวัฒนธรรมประชาานิยมร่วมสมัยไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสร้างความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือถ่ายทอดวาทกรรมทางสังคม คำสอน ค่านิยม และความเชื่อทางสังคม ผู้รับสารจึงควรวิเคราะห์และพิจารณาเนื้อหาอย่างมีวิจารณญาณ โดยแยกแยะคุณค่าของคำสอนออกจากความเชื่อเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในเรื่องเล่า

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบลักษณะคำสอนในเรื่องเล่าผีของอาจารย์ยอดกับเรื่องเล่าผีของผู้เล่าหรือช่องทางอื่นเพื่อศึกษาความเหมือนและความแตกต่างของการนำเสนอคำสอนในบริบทที่แตกต่างกัน
2. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนในเรื่องเล่าผีกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยมุ่งศึกษาประเด็นเฉพาะ เช่น คำสอนทางพุทธศาสนา ค่านิยมทางเพศสถานะ ความสัมพันธ์ในครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ แสงทอง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่คอยสนับสนุน และให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำบทความครั้งนี้ ตลอดจนขอขอบคุณนักวิจัย นักวิชาการ หน่วยงานที่เผยแพร่องค์ความรู้ และอาจารย์ยอดนักเล่านิทานธรรมะผู้ล่วงลับสำหรับข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นอย่างสูง

เอกสารอ้างอิง

ANGA Marketing Team. (2025, July 31). *Top 30 trending Thai YouTubers in 2025*. ANGA.

<https://anga.co.th/marketing/youtuber-2025> [in Thai]

Ajarnyord. (2024, January 1). *Violating the laws of the forest* [Video]. YouTube.

<https://youtu.be/Ks-tbSQ9YAs?si=tlqlTaksCAnKS7KR> [in Thai]

Ajarnyord. (2024, January 6). *Disrespect the spirits* [Video]. YouTube.

<https://youtu.be/C7BuemBJilA?si=dMGvGDxbDzSYbvny> [in Thai]

Ajarnyord. (2024, January 19). *The 7death factory* [Video]. YouTube.

<https://youtu.be/MB4Pn3COj7M?si=LK1O4YdF1eNypI2> [in Thai]

Ajarnyord. (2024, February 3). *The Krasue housekeeper* [Video]. YouTube.

<https://youtu.be/d1XzuvoB3tA?si=0LNAaqcERawlxSUY> [in Thai]

Ajarnyord. (2024, February 7). *Uncle's ghost stories* [Video]. YouTube.

<https://youtu.be/6YbUuB4HUuE?si=G-1SyYLUM9GCWlxC> [in Thai]

Ajarnyord. (2024, February 16). *Buddha statue chasing ghosts* [Video]. YouTube.

https://youtu.be/-v_pRinFCw4?si=klf2LHe3qHFFr2AJ [in Thai]

Ajarnyord. (2024, March 21). *The woman in black* [Video]. YouTube.

<https://youtu.be/lK0zjzACzMs?si=CW7BTBFRY1xEPYUH> [in Thai]

Ajarnyord. (2024, April 5). *The curse of the Karen forest* [Video]. YouTube.

<https://youtu.be/kJIJPhELGPo?si=p3AtHW3uH29grfLN> [in Thai]

Ajarnyord. (2024, April 16). *Drown to death* [Video]. YouTube.

<https://youtu.be/JGlGkEa3rxU?si=85XafMgbmfhJcqES> [in Thai]

Ajarnyord. (2024, May 14). *Spell to steal a husband* [Video]. YouTube.

<https://youtu.be/ejLWD1mL6xw?si=hO9PAqEJxEx7gt6g> [in Thai]

Ajarnyord. (2024, June 12). *Black magic backfires* [Video]. YouTube.

https://youtu.be/iyhb_-JdK4I?si=vT4TGxzebSSBkhQ [in Thai]

Ajarnyord. (2024, July 2). *Gardening in the middle of a cemetery* [Video]. YouTube.

<https://youtu.be/VY9JvP0q6lY?si=1Vf22LLPbmGxLtEA> [in Thai]

Ajarnyord. (2024, July 11). *A monk possessed by a pop spirit* [Video]. YouTube.

https://youtu.be/Wg_E3a21jbE?si=suM5W7rReMRQoxXQ [in Thai]

Ajarnyord. (2024, August 30). *The legend of the pregnant ghost* [Video].

YouTube. https://youtu.be/eD1QWGA-vyQ?si=psdpq881x8kGXA_0 [in Thai]

- Ajarnyord. (2024, September 8). *Luang Pu Kam confronts spirits* [Video]. YouTube.
<https://youtu.be/xdHU3YkPaSg?si=ksnNNohBRvA2Kx9B> [in Thai]
- Ajarnyord. (2024, October 11). *Haunted car graveyard* [Video]. YouTube.
<https://youtu.be/IgZhvr2S-y0?si=UX3lbYbwLgrKk0tQ> [in Thai]
- Ajarnyord. (2024, November 1). *Phi Ta Thoem* [Video]. YouTube.
<https://youtu.be/ii5V0ZTY94c?si=K1EPgxZBeriv2heg> [in Thai]
- Ajarnyord. (2024, November 9). *The local guardian spirit is powerful* [Video]. YouTube.
<https://youtu.be/GGbeGF9W-hE?si=2IViJ2BdgGogtHMQ> [in Thai]
- Ajarnyord. (2024, November 17). *Haunted shrine* [Video]. YouTube.
<https://youtu.be/Q2BjxKFKzwE?si=3k43ny6YIstUyZMa> [in Thai]
- Ajarnyord. (2024, December 19). *Mae Phuang ghost* [Video]. YouTube.
https://youtu.be/X_zT5wV8r-k?si=LHSeH0TD-XiPyWd0 [in Thai]
- Ajarnyord. (2024, December 21). *A ghost came to visit right at the temple* [Video]. YouTube.
<https://youtu.be/dm6gjaGqMNQ?si=WZd7k3eQVajr53ub> [in Thai]
- Boonpool, J. (2018, September 15). The representation of the ghosts in Phakinai novels [Paper presentation]. *The 1st National Student Academic Conference and Research Presentation in Humanities and Social Sciences*, Bangkok, Thailand.
<https://hs.ssru.ac.th/useruploads/files/20181003/9af2a53045c8b9cf1406f54ddb3951f1eb8f2aca.pdf> [in Thai]
- Chareonsin-o-larn, C. (2006). Discourse of development in Thai society. *Romphruek Journal*, 24(1–2), 2–27. [in Thai]
- Khunphon, K., Aimchain, P., Buphato, A., & Boonhok, S. (2023). Ghost narratives in ‘The Ghost Radio’ : Tale-types and its functions to society. *Dokkaew Paritat: Journal of Humanities, Naresuan University*, 1(2), 1–13. [in Thai]
- Lertlikitsilapa, T. (2023). *Representation of ghosts in online horror storytelling programs* [Master’s thesis, Thammasat University]. TU e-Thesis. https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2023/TU_2023_6507030036_19291_28841.pdf [in Thai]
- Louiyapong, K. (2022). Saeng-Krasue: Gendered ghost, disease and otherness in the politics of sexuality and the real world. *Journal of Journalism, Thammasat University*, 16(1), 53–79. [in Thai]
- Naewnanews. (2022, August 4). *Arjarn Yod: Buddhist storyteller and narrator of karmic tales*. <https://www.naewna.com/likesara/671250> [in Thai]

- Nakapew, P. (2025). The identical characteristics of didactic literature for women in 4 regions. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*, 25(2), 174–204. [in Thai]
- Ngamsophon, K. (2018). *Narratives in The Shock Radio program as ghost tale in popular culture* [Master's thesis, Thammasat University]. TU e-Thesis. http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2018/TU_2018_5706032322_10733_11188.pdf [in Thai]
- Rakmanud, R. (2023). *Content analysis of stories in The Ghost Radio program* [Master's thesis, Thammasat University]. TU e-Thesis. https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2023/TU_2023_6507010186_19301_28977.pdf [in Thai]
- Rayonghip. (2020, February 4). *Ajarn Yod: A legendary storyteller and radio host, renowned for narrating tales of the law of karma and traditional folklore*. <https://www.youtube.com/watch?v=WjC5fN0FLA> [in Thai]
- Saengthong, P. (2023). From university back to the kitchen: Representations of women and male anxiety in modern dikir music of the southern border provinces of Thailand. *The Journal of the Thai Khadi Research Institute*, 20(2), 237–283. [in Thai]
- Sandod, S., & Nillawannapha, R. (2025). Lao ghost tales: Ghost storytelling strategies in online media: A case study of the YouTube channel Julyjulee. *ManuSangkhomSart: Journal of Humanities and Social Sciences*, 1(2), 1–14. [in Thai]
- Saodaen, R., Vivattanaseth, P., & Yingyongsak, W. (2023). The discourse of local identities in Lanna folktales. *RMUTL Journal of Business Administration and Liberal Arts*, 1(2), 1–16. [in Thai]
- Siripunyo Nachai, P. K. (2020). The characteristics of modern teaching in Buddhism. *Journal of Applied Psychology and Buddhism for Society*, 5(2), 117–130. [in Thai]